ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੂਚਨਾ
ਅਮਰੀਕਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੇ
ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ ਅਖ਼ਬਾਰ
ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਛਪਣਯੋਗ ਸਮੱਗਰੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਈਮੇਲ ਪਤੇ ਤੇ ਭੇਜੋ। ਸਮੱਗਰੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੌਂਟ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ
punjabiduniya@gmail.com

ਪੰਜਾਬ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਤਰਜ਼ਮਾਨ

ਪੰਜਾਬੀ ਦੁਨੀਆ

PUNJABI DUNIYA

Since April 2005 Editor : Sharanjit Singh Thind *Weekly*

Vol. 18 Issue 29 | Friday June 21 to 27 June, 2024 | Published Weekly from New York | www.PUNJABIDUNIYA.com

Thinking of Buying/Selling ?
NINZONE REALTY INC.

Baldev Singh
Associate Broker/Notary Public
146-20 34 av. Flushing NY 11354
Cell : 917-224-7395
Email : josanbaldev@yahoo.com

ਪੰਨੂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਦਾ ਮਾਮਲਾ

ਨਿਖਿਲ ਗੁਪਤਾ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਾਂਹ, ਚੱਲੇਗਾ ਮੁਕੱਦਮਾ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ: ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਸਿੱਖ ਵੱਖਵਾਦੀ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਵਿਚ ਕਥਿਤ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕ ਨਿਖਿਲ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਅਮਰੀਕੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ’ਤੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੰਦਿਆਂ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਮੈਰਿਕ ਗਾਰਲੈਂਡ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਆਪਣੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਗੁਪਤਾ (53) ਨੂੰ ਨਿਊਯਾਰਕ ਵਿੱਚ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਵੱਖਵਾਦੀ ਗੁਰਪਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਦੇ ਕਤਲ ਦੀ ਸਾਜਿਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਮਰੀਕੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਪੀਲ ’ਤੇ 30 ਜੂਨ 2023 ਨੂੰ ਚੈੱਕ ਗਣਰਾਜ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਮਹੀਨੇ 14 ਜੂਨ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਪਤਾ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜੈਫਰੀ ਚੈਬਰੋਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਜ ਉਹ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਪੇਸ਼ੀ ਲਈ ਮੈਨਹਟਨ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਜੱਜ ਜੇਮਜ਼ ਕੌਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ’ਤੇ ਲੱਗੇ ਦੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨੇ।

ਰੂਸ ਵੱਲੋਂ ਏਸ਼ੀਆ ’ਚ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਲਈ ਵੀਅਤਨਾਮ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ

ਰੂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੂਤਿਨ ਨੇ ਅੱਜ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਮਰੁਤਬਾ ਟੋ ਲੈਮ ਨਾਲ ਕਈ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ’ਤੇ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਅਧਿਕਾਰਿਤ ਦੌਰਾ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਾਸਕੋ ਯੂਕਰੇਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਫੌਜੀ

ਕਾਰਵਾਈ ਕਾਰਨ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਪੈਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ, ਤੇਲ ਤੇ ਗੈਸ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਸਮਝੌਤੇ ’ਤੇ ਸਹੀ ਪਾਈ ਹੈ। ਉਹ ਵੀਅਤਨਾਮ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਣੂ ਵਿਗਿਆਨ ਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਖਾਕੇ ’ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ। ਗੱਲਬਾਤ ਮਗਰੋਂ ਪੂਤਿਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਏਸ਼ੀਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ‘ਇੱਕ ਭਰੋਸੇਮੰਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਢਾਂਚਾ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ’ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤਾਕਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀਪੂਰਨ ਨਜਿੱਠਣ ’ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ‘ਫੌਜੀ-ਸਿਆਸੀ ਗੱਠਜੋੜ’ ਲਈ ਕੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੇ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਟੋ ਲੈਮ ਨੇ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਊਰਜਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿਵੇਸ਼ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗ਼ੈਰ-ਰਵਾਇਤੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਹਿਯੋਗ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੜ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ’ਤੇ ਪੂਤਿਨ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਰੂਸ ਦੀ ‘ਘਰੇਲੂ ਸਿਆਸੀ ਸਥਿਰਤਾ’ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ’ਚ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਬਰਸੀ ’ਤੇ ਦਿੱਤੀ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ

ਓਟਾਵਾ, 19 ਜੂਨ:ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਹਾਊਸ ਆਫ ਕਾਮਨਜ਼ ’ਚ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨੀ ਅਤਿਵਾਦੀ ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਨਿੱਝਰ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਬਰਸੀ ਮੌਕੇ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਮਿੰਟ ਦਾ ਮੌਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਅਤਿਵਾਦੀ ਨਿੱਝਰ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾਂਜਲੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਐਨ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਖ਼ਾਲਿਸਤਾਨ ਪੱਖੀ ਵੱਖਵਾਦੀਆਂ ਨੇ ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਵਣਜ ਦੂਤਘਰ ਦੇ ਬਾਹਰ ਮੌਕ ਕੋਰਟ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਨਾਅਰੇਬਾਜ਼ੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਪੁਤਲਾ ਫੂਕਿਆ ਗਿਆ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਸੰਸਦ ’ਚ ਅਤਿਵਾਦੀਆਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ’ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਨੂੰ ਕਰਾਰਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਕਨਿਸ਼ਕ ’ਤੇ ਹੋਏ ਬੰਬ ਧਮਾਕੇ ਦੀ ਬਰਸੀ ਨੂੰ

ਯਾਦ ਕਰਵਾ ਕੇ ਕੈਨੇਡਾ ’ਚ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਧ ਰਹੇ ਅਤਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਵੈਨਕੂਵਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲੇਟ ਨੇ 23 ਜੂਨ ਨੂੰ ਕਨਿਸ਼ਕ ਜਹਾਜ਼ ਹਾਦਸੇ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿੱਚ ਯਾਦਗਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਹੈ। ਕੌਂਸਲੇਟ ਨੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ’ਤੇ ਲਿਖਿਆ, ‘ਅਤਿਵਾਦ ਦੇ ਖਤਰੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਖਤਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।’

WORKING CAPITAL R' US

Business Loans
Your business need working capital?
Call (646) 897 3016
Ask for Jon Meyer

ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਰੂਸ-ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਕੀਤੀ ਤਿੱਖੀ ਆਲੋਚਨਾ

ਸਿਓਲ- ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫਤਰ ਨੇ ਰੂਸ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਵਿਚਾਲੇ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਸੀ ਰੱਖਿਆ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫਤਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫਤਰ ਦੇ ਇਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫ਼ਤਰ ਨੇ ਇੱਕ ਬਿਆਨ ਜਾਰੀ ਕਰਕੇ ਰੂਸੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵਲਾਦੀਮੀਰ ਪੁਤਿਨ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਨੇਤਾ ਕਿਮ ਜੋਂਗ ਉਨ ਵਿਚਕਾਰ ਪਿਓਂਗਯਾਂਗ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਹੋਏ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਦਫਤਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਮਝੌਤਾ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਖਤਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਰੂਸ-ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪਵੇਗਾ। ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦਫਤਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਨਾਮ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਰੂਸੀ ਹਮਲੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਲਈ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗਾ। ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਵਧਦਾ ਹੋਇਆ ਨਿਰਯਾਤਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਕੋਲ ਅਮਰੀਕਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਫੌਜ ਹੈ। ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਨੇ ਰੂਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਆਰਥਿਕ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਪਰ ਆਪਣੀ ਪੁਰਾਣੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਨੂੰ ਹਥਿਆਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ।

ਸਖ਼ਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ 'ਚ ਵਧਿਆ ਬਰਡ ਫਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ, ਮਾਰੇ ਜਾਣਗੇ 10 ਲੱਖ ਪੰਛੀ

ਮੈਲਬੌਰਨ-ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਵਿੱਚ ਮਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਏ ਬਰਡ ਫਲੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਲਗਾਤਾਰ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ

ਹੈ। ਮੈਲਬੌਰਨ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੇਂ ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਵਾਇਰਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਪ੍ਰਕੋਪ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕੋਪ ਮਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਖਤ ਨਿਯੰਤਰਣ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਫੈਲਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਐਚ-7 ਐਨ-3 ਜਾਂ ਐਚ-7 ਐਨ-9 ਸਟ੍ਰੇਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਚ-5 ਐਨ-1 ਕਿਸਮ ਦੇ ਬਰਡ ਫਲੂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੈ। ਸੱਤਵੇਂ ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਬਰਡ ਫਲੂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 10 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਿਚ ਬਰਡ ਫਲੂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਕੋਪ ਘਾਤਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਇਰਸ ਦੇ ਫੈਲਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ 1 ਮਿਲੀਅਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੇ ਸੱਤ ਫਾਰਮਾਂ 'ਤੇ ਏਵੀਅਨ ਫਲੂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜਰਾਸੀਮ ਪਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਸੈਂਕੜੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਪ੍ਰਕੋਪ ਮਈ ਵਿੱਚ ਮੈਰੀਡੀਥ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇੱਕ ਅੰਡੇ ਦੇ ਫਾਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਦਾ ਗਿਆ ਹੁਣ ਸਥਾਨਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸਟਰੇਲੀਆ ਦੀ ਕਠੋਰ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਝਲਣਾ ਪਵੇਗਾ।

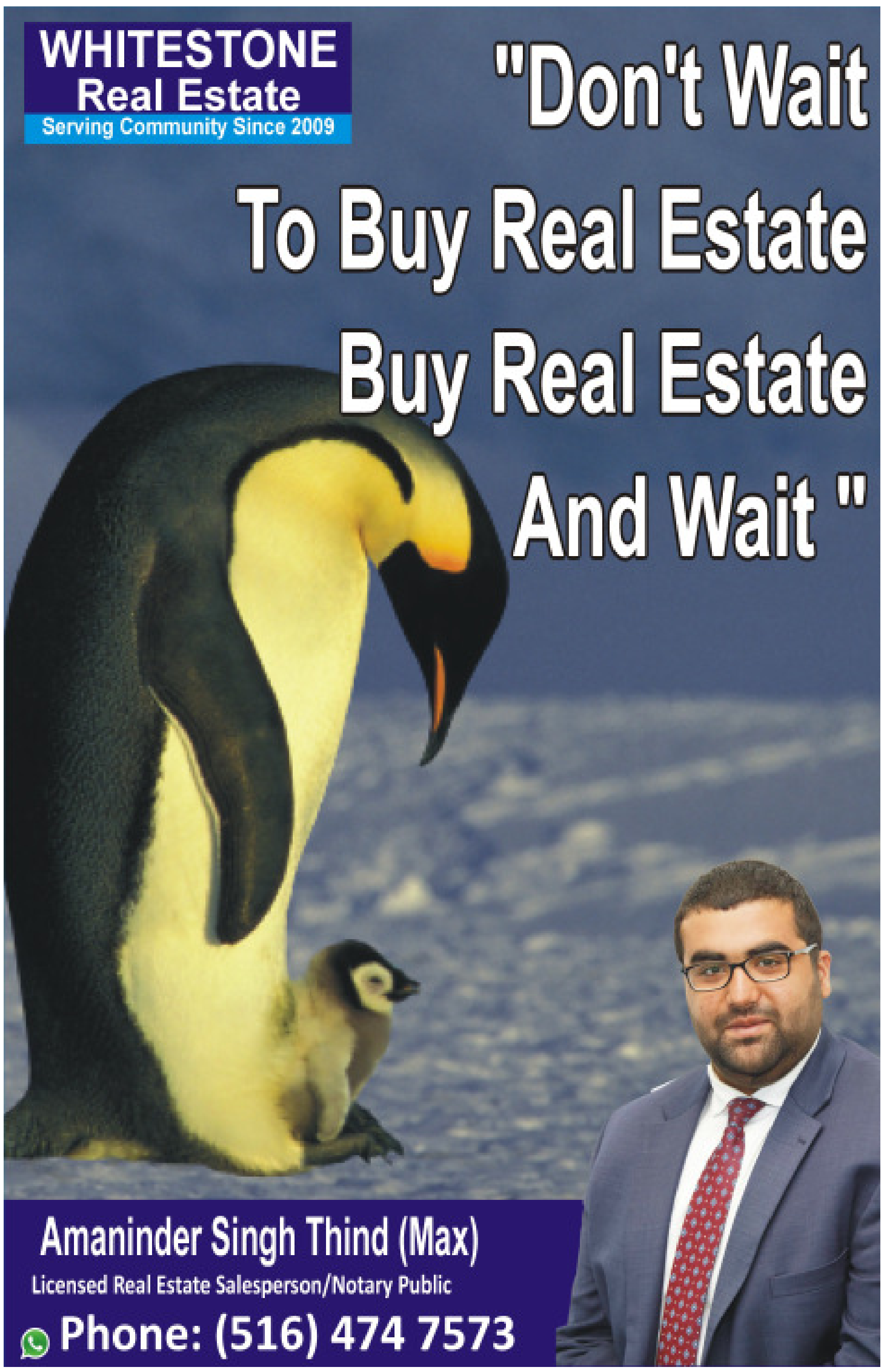

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਫਲੋਰੀਡਾ ’ਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਣਗੇ

ਨਿਊਯਾਰਕ- ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸੂਬੇ ਫਲੋਰੀਡਾ ਨੇ ਯੂ.ਐਸ.ਏ ਦੇ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕ ਫਲੋਰੀਡਾ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦ ਸਕਣਗੇ। ਫਲੋਰੀਡਾ ’ਚ ਇਸ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਤੋਂ ਚੀਨੀ ਵਰਗ ਦੇ ਲੋਕ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਨ। ਜਿਸ ’ਤੇ ਫਲੋਰੀਡਾ ਨੇ 18 ਜੂਨ ਨੂੰ ਦਸਤਖ਼ਤ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਖਰੀਦਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਦੀ ਨਸਲੀ ਚੀਨੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿਚ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਵਧ ਗਈ ਸੀ। ਜੋ ਕਿ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਾਲ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧੇ ਤਣਾਅ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਝ ਫਲੋਰੀਡਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡਣ ਬਾਰੇ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। 1 ਜੁਲਾਈ, 2023 ਨੂੰ ਸੈਨੇਟ ਬਿੱਲ 264 ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫਲੋਰੀਡਾ ਵਿਚ ਗ੍ਰੀਨ ਕਾਰਡ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦਣਾ ਇਕ ਸੰਗੀਨ ਜੁਰਮ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਜੇਲ੍ਹ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਰੀਅਲ ਅਸਟੇਟ ਏਜੰਟਾਂ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਪੀਪਲਜ਼ ਰੀਪਬਲਿਕ ਆਫ਼ ਚਾਈਨਾ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦਾ ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸ ਲਈ ਅਸਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਖਰੀਦ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ’ਤੇ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਾਨੂੰਨ ’ਚ ਨਿਵਾਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬਿਲਕੁਲ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਬਿੱਲ ਚੀਨੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਖਰੀਦਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਥਾਈ ਨਿਵਾਸੀ ਦਾ ਦਰਜਾ ਦੇਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਕ ਬਿਆਨ ’ਚ ਗਵਰਨਰ ਡੀਸੈਂਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ,ਫਲੋਰੀਡਾ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਭੂ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਖ਼ਤਰੇ ਅਤੇ ਚੀਨੀ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਪਾਰਟੀ (ਸੀਸੀਪੀ) ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਲਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਕਈ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕਾ ਰਾਜ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੀਹਾਂ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ’ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਤਣਾਅਪੂਰਨ ਸਬੰਧ ਬਣ ਗਏ ਹਨ।

ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਯਾਤਰੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ: 5 ਲੱਖ ਖਰਚ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਖ਼ਰਾਬ ਭੋਜਨ ਤੇ ਗੰਦੀ ਸੀਟ ਮਿਲੀ

ਟਾਟਾ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਦੀ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ-ਨੇਵਾਰਕ ਫਲਾਈਟ ਦੇ ਬਿਜ਼ਨਸ ਕਲਾਸ ਯਾਤਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਨੂੰ ਭੈੜਾ ਸੁਫ਼ਨਾ ਕਰਾਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਏਅਰਲਾਈਨ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਧ ਪੱਕਿਆ ਖਾਣਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਹਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਸੀਟਾਂ, ਸੀਟ ਦੇ ਕਵਰ ਗੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਪਲੇਟਫਾਰਮ ‘ਐਕਸ’ ’ਤੇ ਕੀਤੀ ਪੋਸਟ ’ਚ ਯਾਤਰੀ ਵਿਨੀਤ ਕੇ. ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੰਯੁਕਤ ਅਰਬ ਅਮੀਰਾਤ (ਯੂਏਈ) ਦੀ ਏਅਰਲਾਈਨ ਇਤਿਹਾਦ ’ਤੇ ਟਿਕਟਾਂ ਸਸਤੀਆਂ ਦਰਾਂ ’ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਸਨ ਪਰ ਮੈਂ ਏਅਰ ਇੰਡੀਆ ਨੂੰ ਚੁਣਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬਗ਼ੈਰ ਰੁਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਲਈ ਸਿੱਧੀਆਂ ਉਡਾਣਾਂ ਚਲਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ 5 ਲੱਖ ਖਰਚ ਕੇ ਇਹ ਸਭ ਮਿਲਿਆ।

ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤੋਂ 105 ਸਾਲਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ- ਸਟੈਨਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ 105 ਸਾਲਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮਾਸਟਰ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਵਰਜੀਨੀਆ ਹਿਸਲੋਪ ਨਾਂ ਦੀ ਔਰਤ ਨੇ ਕਰੀਬ 83 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਇਹ ਡਿਗਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਾਸਟਰ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਕਨਵੋਕੇਸ਼ਨ

ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਫ਼ਰ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ 83 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਬਿਨਾਂ ਡਿਗਰੀ ਲਏ ਛੱਡ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।ਇਹ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਲ 1941 ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਮੰਗੇਤਰ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਹਿਸਲੋਪ ਨੇ ਆਪਣਾ ਥੀਸਿਸ ਛੱਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।

ਈਰਾਨੀ ਜੇਲ੍ਹ ’ਚ ਬੰਦ ਨੋਬੇਲ ਜੇਤੂ ਨਰਗਿਸ ਮੁਹੰਮਦੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਧਾਈ

ਦੁਬਈ- ਇਰਾਨ ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਨੋਬੇਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜੇਤੂ ਨਰਗਿਸ ਮੁਹੰਮਦੀ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਸਰਗਰਮ ਭੂਮਿਕਾ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਹੋਰ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁਹੰਮਦੀ ਦੇ ਵਕੀਲ ਮੁਸਤਫ਼ਾ ਨੀਲੀ ਨੇ ਅੱਜ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁਵੱਕਿਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਕੂੜਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਹੇਠ ਮੁਜਰਮ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਨੀਲੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਮੁਹੰਮਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇਰਾਨ ਦੀਆਂ ਹਾਲੀਆ ਸੰਸਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦਾ ਬਾਈਕਾਟ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦੇਣ, ਯੂਰਪ ਦੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਭੇਜਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਇਰਾਨੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ’ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਕਾਰਕੁਨ ਵੱਲੋਂ ਝੱਲੇ ਤਸ਼ੱਦਦ ਅਤੇ ਜਿਣਸੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਮਗਰੋਂ ਸੁਣਾਈ

ਗਈ ਹੈ। ਨਰਗਿਸ ਇਰਾਨ ਦੀ ਬਦਨਾਮ ਏਵਿਨ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੈ। ਇਸ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿੱਚ ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੈਦੀ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਨਰਗਿਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 30 ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਕੱਟ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਨਵਰੀ ਵਿਚ 15 ਮਹੀਨੇ ਹੋਰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਰਾਨ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਾਧੂ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤਾਜ਼ਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਇਰਾਨ ਦੀ ਦੀਨੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਅਕਤੂਬਰ ਵਿੱਚ ਨੋਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਨਰਗਿਸ ਨੋਬੇਲ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੀ 19ਵੀਂ ਔਰਤ ਹੈ। ਸਾਲ 2003 ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਕੁਨ ਸ਼ਿਰੀਂ ਏਬਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜੀ ਇਰਾਨੀ ਔਰਤ ਹੈ।

INDO US EXPRESS, INC.

INDO US EXPRESS, INC.

Worldwide Couriers / Freight Forwarders
Domestic Rush Delivery / Import / Export
Custom Clearance / Trading Consultant

Gurinder Singh
CEO

SALES OFFICE
224 West 30th St., #604, New York, NY 10001
Mail: P.O. Box 7304, Hicksville, NY 11802

Office: 212.447.5720 Fax: 516.932.3750
Delhi: 98.1849.0552
Mumbai: 92.2453.1807
New York: 347.538.7041

Visit US Online: www.indousexpress.com
Email: indousexpress@gmail.com

ਜੋਅ ਬਾਈਡੇਨ ਅਤੇ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ, ਟੀ.ਵੀ. ਬਹਿਸ 'ਚ ਭਿੜਨਗੇ

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ- ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਹੁਦੇ ਲਈ ਇਸ ਸਾਲ ਨਵੰਬਰ ਮਹੀਨੇ ਚੋਣਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਾਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਰਿਪਬਲਿਕਨ ਵੱਲੋ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀਆਂ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ। ਹੁਣ ਉਹ ਇਕ ਟੀਵੀ ਬਹਿਸ ਵਿਚ ਭਿੜਨਗੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਦਰਸ਼ਕ ਦੇਖਣਗੇ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਪਹਿਲੀ ਬਹਿਸ 27 ਜੂਨ ਨੂੰ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਾਰੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ ਮਾਈਕ੍ਰੋਫੋਨ ਬੰਦ ਰਹਿਣਗੇ, ਸਿਵਾਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਸ ਦੀ ਵਾਰੀ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਉਮੀਦਵਾਰ 90 ਮਿੰਟ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ

ਬਰਾਬਰ ਉਚਾਈ ਵਾਲੇ ਪੋਡੀਅਮਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣਗੇ।ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਇਸਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਸਿੱਕਾ ਉਛਾਲ ਕੇ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੈੱਨ, ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਡ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੋਤਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਉਹ ਪ੍ਰੋਪਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ, ਸਿਰਫ ਦੋ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਬ੍ਰੇਕ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਸਟੂਡੀਓ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਰਸ਼ਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਈ ਵਿੱਚ, ਦੋਵੇਂ ਦੋ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਅਟਲਾਂਟਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹਿਸ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ 10 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਏਬੀਸੀ ਬਹਿਸ ਹੋਵੇਗੀ।

80 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਲੱਭਿਆ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ ਹਾਦਸਾਗ੍ਰਸਤ ਹੋਇਆ ਫਿਨਲੈਂਡ ਦਾ ਜਹਾਜ਼

ਹੇਲਸਿੰਕੀ- ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਇੱਕ ਰਹੱਸ ਹੁਣ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ, ਬਾਲਟਿਕ ਸਾਗਰ ਉੱਤੇ ਸੋਵੀਅਤ ਬੰਬਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਫਿਨਲੈਂਡ ਦੇ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਭੇਤ 80 ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਸੁਲਝਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਜੂਨ 1940 ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਅਤੇ ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟਿਕ ਕੋਰੀਅਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਸੋਵੀਅਤ ਸੰਘ ਦੇ ਬਾਲਟਿਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਸਾਰੇ ਨੌਂ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਦੋ ਫਿਨਿਸ਼ ਚਾਲਕ ਦਲ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਸੱਤ ਯਾਤਰੀ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।ਇੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਡਿਪਲੋਮੈਟ, ਦੋ ਫਰਾਂਸੀਸੀ, ਦੋ ਜਰਮਨ, ਇੱਕ ਸਵੀਡਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਸਟੋਨੀਅਨ ਫਿਨਿਸ਼ ਨਾਗਰਿਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਸਨ। ਐਸਟੋਨੀਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੋਤਾਖੋਰੀ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਟੀਮ ਨੇ ਇਸ ਹਫਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਫਿਨਿਸ਼ ਏਅਰਲਾਈਨ ਏਰੋ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਜੰਕਰਸ ਜੂ 52 ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਮਲਬਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸਨੂੰ ਹੁਣ ਫਿਨਏਅਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸਟੋਨੀਅਨ ਰਾਜਧਾਨੀ ਤੇਲਿਨ ਦੇ ਨੇੜੇ ਇਕ ਛੋਟੇ ਜਿਹੇ ਟਾਪੂ 'ਤੇ 70 ਮੀਟਰ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਜਹਾਜ਼ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਫਿਨਲੈਂਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਚ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਗੁੱਸਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਉਲਮਿਸਟ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ ਤੋਂ ਉਡਾਣ ਭਰਨ ਤੋਂ 10 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਦੋ ਸੋਵੀਅਤ ਡੀਬੀ-3 ਬੰਬਾਰਾਂ ਨੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਫਿਨਲੈਂਡ ਦੇ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਾਰਲ-ਫ੍ਰੈਡਰਿਕ ਗੈਸਟ, ਜਿਸ ਨੇ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਕਾਲੇਵਾ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਡਾਣ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਕ ਪਾਰਕ 'ਚ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਕਾਰਨ 2 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ, ਕਈ ਜ਼ਖ਼ਮੀ

ਟੈਕਸਾਸ- ਅਮਰੀਕਾ 'ਚ ਟੈਕਸਾਸ ਦੇ ਇਕ ਪਾਰਕ 'ਚ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਹੋਈ ਗੋਲੀਬਾਰੀ 'ਚ 2 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਈ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਘਟਨਾ ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਰਾਤ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਪਹਿਲੇ ਆਸਟਿਨ ਤੋਂ ਲਗਭਗ 19 ਮੀਲ (30.5 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਉੱਤਰ 'ਚ ਰਾਊਂਡ ਰਾਕ ਦੇ ਓਲਡ ਸੈਟਲਰਸ ਪਾਰਕ 'ਚ ਜੂਨਟੀਨਥ ਸਮਾਰੋਹ ਦੌਰਾਨ ਹੋਈ। ਰਾਊਂਡ ਰਾਕ ਪੁਲਿਸ ਮੁਖੀ ਏਲਨ ਬੈਂਕਸ ਨੇ ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਆਯੋਜਿਤ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੌਰਾਨ 2 ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।ਐਲਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 2 ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਦਸੇ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਹ ਇਸ ਝਗੜੇ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਬਾਰੀ ਸੰਗੀਤ ਸਮਾਰੋਹ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਮੰਚ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦੂਰ ਵੈਂਡਰ ਖੇਤਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਈ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਥਾਨਕ ਹਸਪਤਾਲਾਂ 'ਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ।

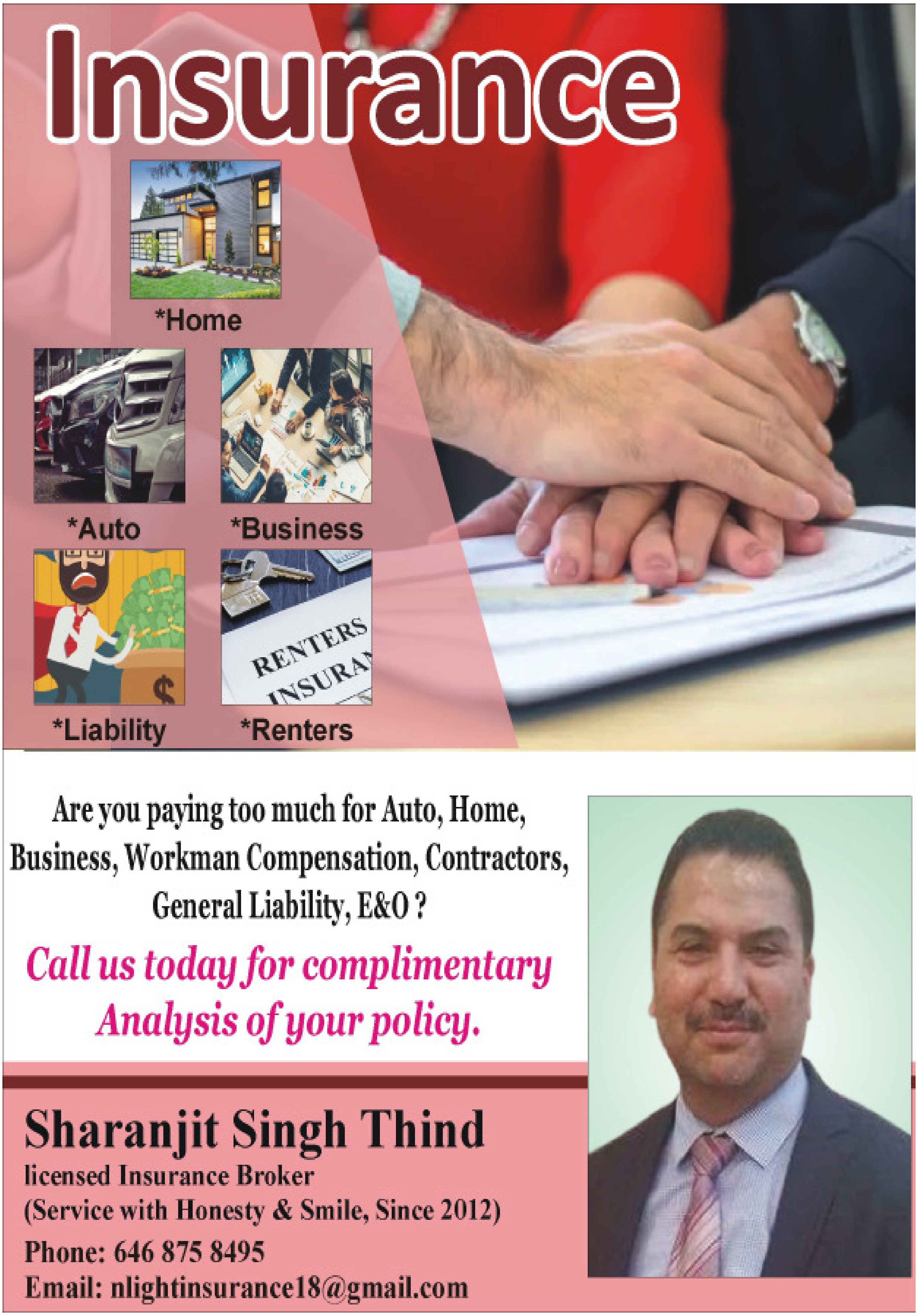

ਜਪਾਨ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਫੈਲਿਆ

48 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਤ, 977 ਕੇਸ ਮਿਲੇ; ਬਿਮਾਰੀ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਸ਼ੁਰੂ

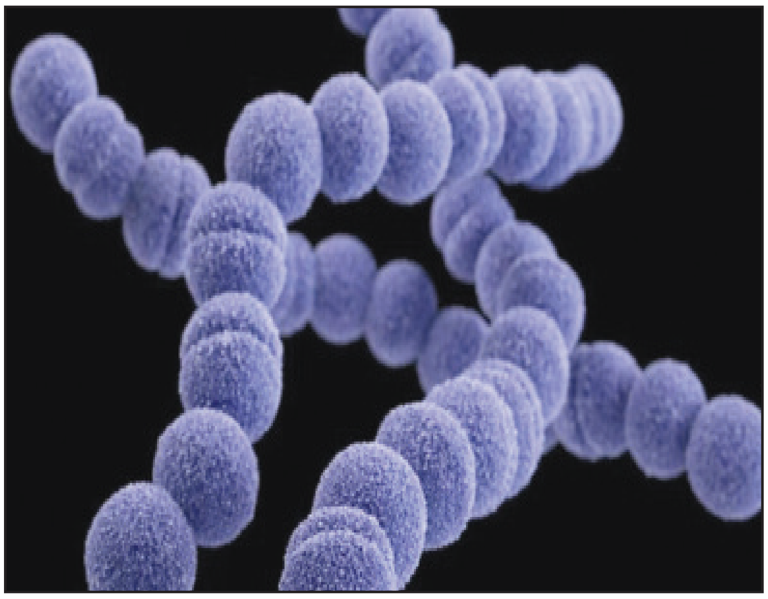

ਟੋਕੀਓ- ਪੂਰਬੀ ਏਸ਼ੀਆਈ ਦੇਸ਼ ਜਪਾਨ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਅਜਿਹੀ ਦੁਰਲੱਭ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ’ਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੌਤ ਤੈਅ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਹੱਸਮਈ ਬਿਮਾਰੀ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਨਾਲ ਫੈਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੋਰੋਨਾ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਹਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਨਵੀਂ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨਸ ਡਿਸੀਜ਼ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 1999 ਤੋਂ ਇਸ ਰਹੱਸਮਈ ਬੀਮਾਰੀ ’ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਲ 2 ਜੂਨ ਤੱਕ ਜਪਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ 977 ਮਾਮਲੇ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਜਦੋਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਇਸ ਦਾ ਰਿਕਾਰਡ 941 ਸੀ। ਇਸ ਸਾਲ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਹੋਰ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਮਾਹਿਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਨੂੰ ‘ਸਟ੍ਰੈਪਟੋਕੋਕਲ ਟੌਕਸਿਕ ਸ਼ੌਕ ਸਿੰਡਰੋਮ’ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਸੋਜ ਅਤੇ ਗਲੇ ਦੇ ਦਰਦ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕੁਝ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਬੈਕਟੀਰੀਆ ਲੱਛਣਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ, ਬੁਖਾਰ, ਘੱਟ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ਼, ਅੰਗ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣ ਅਤੇ ਫਿਰ ਮੌਤ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ 50 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ ਫੈਲਣ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ।ਟੋਕੀਓ ਵੂਮੈਨ ਮੈਡੀਕਲ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਛੂਤ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇਨ ਕਿਕੂਚੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਖ਼ਤਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 48 ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮੌਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮੀਡੀਆ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ ਦਰ ਨਾਲ ਇਹ ਬਿਮਾਰੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੇ 2500 ਮਾਮਲੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਮੌਤ ਦਰ 30% ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਹੈ।ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸ ਦੀ ਜਲਦੀ ਪਛਾਣ, ਦੇਖਭਾਲ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਇਲਾਜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਐਲਨ ਮਸਕ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਐਕਸ਼ਨ

ਭਾਰਤ ’ਚ 2 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਐਕਸ ਖ਼ਾਤਿਆਂ ’ਤੇ ਲਗਾਈ ਪਾਬੰਦੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ- ਐਲਨ ਮਸਕ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਐਕਸ ਕਾਰਪ ਨੇ 26 ਤੋਂ 25 ਮਈ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 230,892 ਅਕਾਊਂਟ ਬੈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ

ਹਨ। ਇਨਾਂ ਵਿੱਚ 2,29,925 ਬਾਲ ਯੌਨ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਅਸ਼ਲੀਲਤਾ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਉਥੇ ਹੀ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਦੇ ਲਈ 967 ਅਕਾਊਂਟ ਹਟਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਨਵੀਂ ਆਈਟੀ ਰਿਪੋਰਟ 2021 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਆਪਣੀ ਮਾਸਿਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਐਕਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 26 ਅਪ੍ਰੈਲ ਤੋਂ 25 ਮਈ ਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਐਕਸ ਯੂਜ਼ਰ ਦੀਆਂ 17,580 ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਮਿਲੀਆਂ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਅਕਾਊਂਟ ਸਸਪੈਂਡ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ 76 ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ’ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ।ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 26 ਮਾਰਚ ਤੋਂ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਐਕਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 1,84,241 ਅਕਾਊਂਟ ਬੈਨ ਕੀਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚੋਂ 1,303 ਅਕਾਊਂਟ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬੈਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ। 26 ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ 25 ਮਾਰਚ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁੱਲ 213,862 ਖਾਤਿਆਂ ’ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਗਈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 1,235 ਖਾਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਅੱਤਵਾਦ ਨੂੰ ਬੜਾਵਾ ਦੇਣ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੀ।

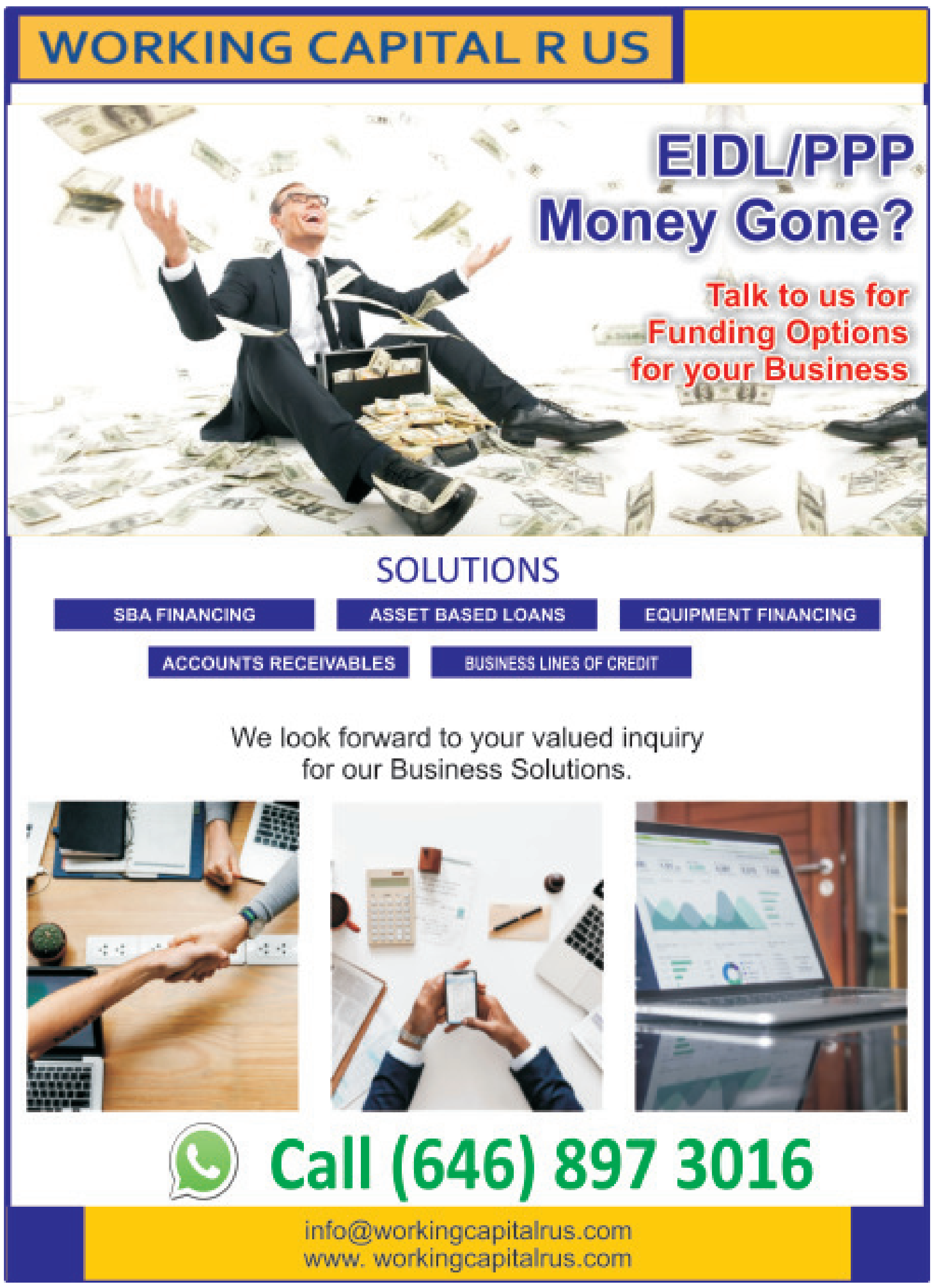

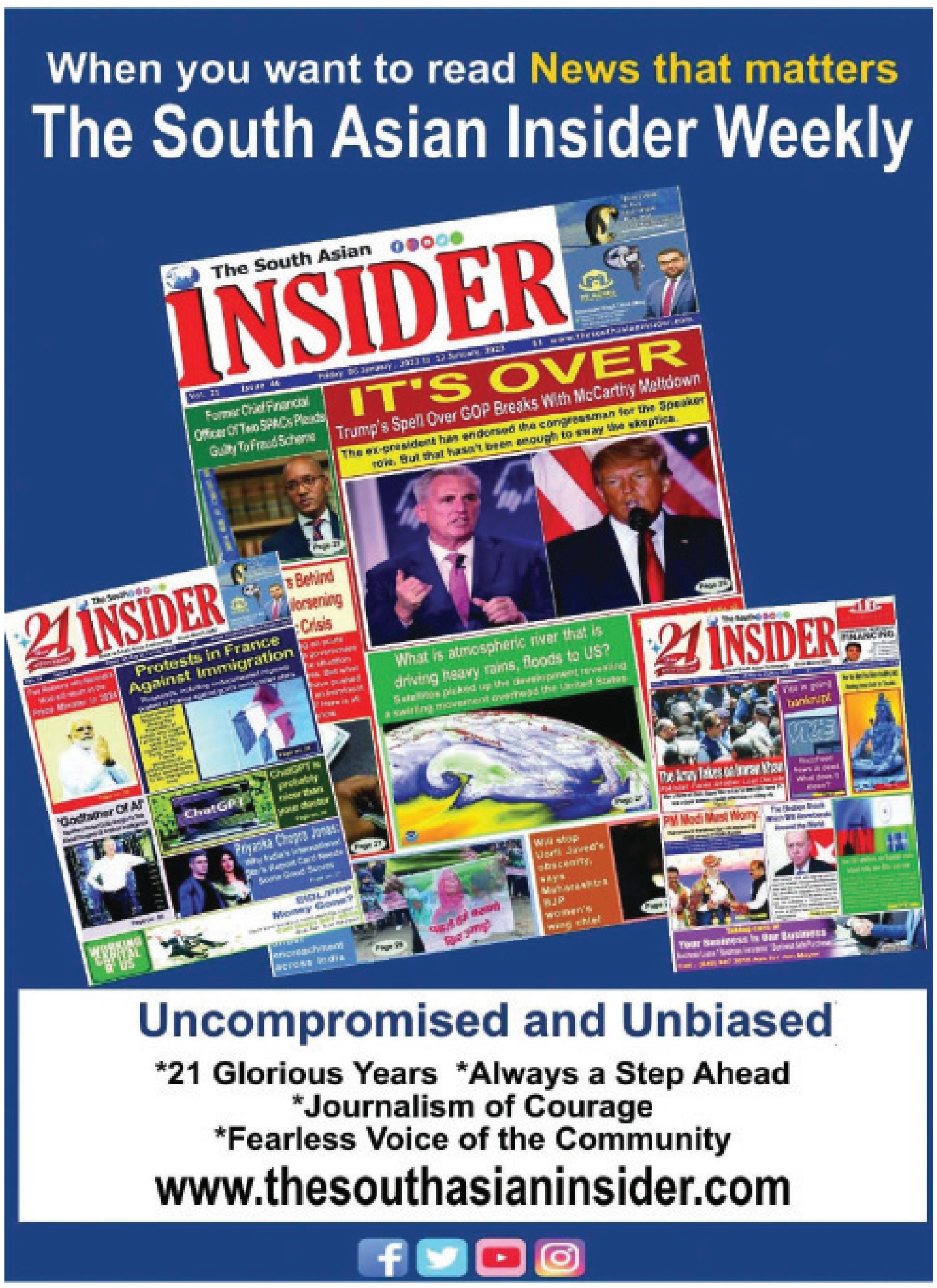

ਮੋਦੀ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ’ਚ ਅਸਮਰਥ ਜਾਂ ਰੋਕਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ: ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ- ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਯੂਜੀਸੀ-ਨੈੱਟ ਅਤੇ ਨੀਟ-ਯੂਜੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ’ਚ ਕਥਿਤ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ’ਤੇ ਸਰਕਾਰ ’ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸਾਧਿਆ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਰੋਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ’ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ (ਭਾਜਪਾ) ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਮਾਤਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ ਜਾਂਦੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਨਹੀਂ ਰੁਕਣਗੇ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੇ ਆਗਾਮੀ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਠਾਏਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, ‘ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਰੂਸ ਅਤੇ ਯੂਕਰੇਨ ਵਿਚਾਲੇ ਜੰਗ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਸੀ... ਪਰ ਉਹ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੇਪਰ ਲੀਕ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਪਾ ਰਹੇ ਜਾਂ ਰੋਕਣਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ।’ ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਨਾਲ ਖਿਲਵਾੜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਏ ‘ਵਿਆਪਮ’ ਘੁਟਾਲੇ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਆਗੂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ‘ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ... ਕੋਈ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।’ ਮੈਡੀਕਲ ਦਾਖਲਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ‘ਨੀਟ’ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਸਿੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲੇ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਸਟਿੰਗ ਏਜੰਸੀ (ਐਨ.ਟੀ.ਏ.) ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਯੂਜੀਸੀ-ਨੈੱਟ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਜਾਂਚ ਬਿਊਰੋ (ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ.) ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ।

ਮੋਦੀ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ 1500 ਕਰੋੜ ਰੁ. ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ, ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ

ਸ੍ਰੀਨਗਰ- ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਦੌਰੇ ’ਤੇ ਅੱਜ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ ਜਿਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮਨੋਜ ਸਿਨਹਾ ਵੱਲੋਂ ਨਿੱਘਾ ਸਵਾਗਤ ਕੀਤਾ

ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀਨਗਰ ਦੇ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੈਂਟਰ ਵਿਖੇ ‘ਇੰਪਾਵਰਿੰਗ ਯੂਥ, ਟ੍ਰਾਂਸਫਾਰਮਿੰਗ ਜੰਮੂ ਐਂਡ ਕਸ਼ਮੀਰ’ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰਕਤ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਉਦਘਾਟਨ ਅਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਵੀ ਰੱਖਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ‘ਮੁਕਾਬਲਾ ਸੁਧਾਰ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ’ (ਜੇ.ਕੇ.ਸੀ.ਆਈ.ਪੀ.) ਵੀ ਲਾਂਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਉਪ ਰਾਜਪਾਲ ਮਨੋਜ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ’ਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮੋਦੀ ਨੇ ਜੰਮੂ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੀ ਦਲਦਲ ’ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸਰਕਾਰੀ ਨੌਕਰੀ ਵਿੱਚ ਨਿਯੁਕਤ 2,000 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪੱਤਰ ਵੰਡੇ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ/ਉਦਘਾਟਨ ਅਤੇ ਲਾਂਚ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਅਪਗ੍ਰੇਡ ਕਰੇਗਾ।

ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ’ਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ ਹੁਣ ਤਕ 34 ਮੌਤਾਂ

ਕਾਲਾਕੁਰੀਚੀ- ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਦੇ ਕਾਲਾਕੁਰੀਚੀ ’ਚ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਨ ਚਲੀ ਗਈ ਹੈ। ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਕਾਰਨ 34 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਅਤੇ 60 ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨਾਜ਼ੁਕ ਦੱਸੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲਾਕੁਰੀਚੀ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਕੁਲੈਕਟਰ ਐਮ.ਐਸ. ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ ਇਲਾਜ ਅਧੀਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕੀਤੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਐਮ ਕੇ ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ’ਤੇ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ’ਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਐਕਸ ’ਤੇ ਇਕ ਪੋਸਟ ਰਾਹੀਂ ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਲਾਕੁਰੀਚੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਵਟੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਨਾਲ 34 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹਾਂ। ਸਟਾਲਿਨ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

20 ਹਜ਼ਾਰ ਕਰੋੜ ਦੇ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਮਾਮਲੇ ’ਚ ਈ.ਡੀ. ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਮੁੰਬਈ-ਨਾਗਪੁਰ ਤਕ ਛਾਪੇਮਾਰੀ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ - ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਡਾਇਰੈਕਟੋਰੇਟ ਨੇ ਵੀਰਵਾਰ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ-ਐਨ.ਸੀ.ਆਰ., ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 35 ਟਿਕਾਣਿਆਂ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ੀ ਲਈ। ਇਹ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਇਕ ਕੰਪਨੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਮਨੀ ਲਾਂਡਰਿੰਗ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਮੋਟਰਾਂ ’ਤੇ 20,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਕਥਿਤ ਬੈਂਕ ਲੋਨ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਿੱਤੀ। ਈ.ਡੀ. ਦੀ ਇਹ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਐਮਟੇਕ ਗਰੁੱਪ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰਾਂ ’ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ’ਚ ਅਰਵਿੰਦ ਧਾਮ, ਗੌਤਮ ਮਲਹੋਤਰਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਦਿੱਲੀ, ਗੁਰੂਗ੍ਰਾਮ, ਨੋਇਡਾ, ਮੁੰਬਈ ਅਤੇ ਨਾਗਪੁਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ 35 ਵਪਾਰਕ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਸਥਾਨਾਂ ’ਤੇ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਂਚ ਐਮਟੇਕ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਇਕਾਈ ਏ.ਸੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਲਿਮਟਿਡ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚ ਐਮਟੇਕ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਇਕਾਈ

’ਏ.ਸੀ.ਆਈ.ਐਲ. ਲਿਮਟਿਡ’ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ. ਐਫਆਈਆਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਿੱਚ 20,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੀ ਬੈਂਕ ਧੋਖਾਧੜੀ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ। ਜਾਣਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਵੀ ਈ.ਡੀ. ਤੋਂ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸੂਤਰਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਈ.ਡੀ. ਮੁਤਾਬਕ ਇਸ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰੀ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਕਰੀਬ 10,000-15,000 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸੂਤਰਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ’ਚ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੋਰ ਕਰਜ਼ੇ ਲੈਣ ਲਈ ਗਰੁੱਪ ਨੇ ਫ਼ਰਜ਼ੀ ਵਿਕਰੀ, ਪੂੰਜੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਅਤੇ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦਿਖਾਇਆ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ’ਤੇ ਗੈਰ-ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਟੈਗ ਨਾ ਲੱਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੂਚੀਬੱਧ ਸ਼ੇਅਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਂਦਲੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਚੈੱਕ ਹੋਣਗੀਆਂ ਈ.ਵੀ.ਐਮ.! ਭਾਜਪਾ ਵੱਲੋਂ ਜਿੱਤੀਆਂ 2 ਸੀਟਾਂ ’ਤੇ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਕਰਵਾਏਗਾ ਜਾਂਚ

ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, - ਹਰਿਆਣਾ ’ਚ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਈ.ਸੀ.ਆਈ.) ਨੇ ਵੱਡਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਗੜਬੜੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਈ.ਸੀ.ਆਈ. ਨੇ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਕਰਨਾਲ ਅਤੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ’ਤੇ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ

ਦੱਸ ਦੇਈਏ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਿਵਯਾਂਸ਼ੂ ਬੁੱਧੀਰਾਜਾ ਵਲੋਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਮਹਿੰਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਗੜਬੜੀ ਦਾ ਖਦਸ਼ਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਲੋਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਵਿਚ ਖ਼ਰਾਬੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ 8 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣਾ ਦੀਆਂ ਕਰਨਾਲ ਅਤੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਵੀ 3 ਅਰਜ਼ੀਆਂ ਨਤੀਜੇ ਐਲਾਨਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਈ.ਵੀ.ਐਮ. ਦੀ ਬਰਨ ਮੈਮੋਰੀ, ਮਾਈਕ੍ਰੋਕੰਟਰੋਲਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਵੈਰੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ।

ਕਰਨਾਲ-ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਸੀਟਾਂ ’ਤੇ ਬੀਜੇਪੀ ਦੀ ਜਿੱਤ

ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਕਰਨਾਲ ਅਤੇ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟਾਂ ’ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਸਾਢੇ ਨੌਂ ਸਾਲ ਤੱਕ ਹਰਿਆਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਨੇ ਕਰਨਾਲ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਕਾਂਗਰਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਿਵਯਾਂਸ਼ੂ ਬੁੱਧੀਰਾਜਾ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਮੋਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਊਰਜਾ ਮੰਤਰੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਫਰੀਦਾਬਾਦ ਲੋਕ ਸਭਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਪਾਲ ਗੁਰਜਰ ਨੇ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮਹਿੰਦਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਗੁਰਜਰ ਨੂੰ ਮੋਦੀ ਕੈਬਨਿਟ ਵਿਚ ਤੀਜੀ ਵਾਰ ਰਾਜ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵੱਲੋਂ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁੱਧ ਐਨ.ਐਸ. ਏ. ’ਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸ੍ਰ. ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਅੱਜ ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਵਿਰੁਧ ਲਗਾਏ ਐਨ ਐੱਸ ਏ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਪੰਜਾਬ

ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਸਿੱਖ ਵਿਰੋਧੀ ਦੋਗਲਾ ਚਿਹਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਜਾਰੀ ਇਕ ਬਿਆਨ ਵਿਚ, ਸਰਦਾਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਦਾ ਮੁਦਈ ਹੈ ਤੇ ਇਸ ਉੱਤੇ ਡੱਟ ਕੇ ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦਾ ਰਹੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਤਰੱਕੀ ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਮਤਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਟੈਂਡ ਲੈਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਨ ਐੱਸ ਏ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਿਕ ਹੱਕਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ।ਸਰਦਾਰ ਬਾਦਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲੋਂ ਭੀ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਦਰਸਾਏ ਅਸੂਲਾਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਕੋਈ ਭੀ ਸਿਆਸੀ ਕੀਮਤ ਚੁਕਾਉਣੀ ਪਏ ਅਸੀਂ ਸਿਆਸੀ ਨਫ਼ੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉਠ ਕੇ ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਵਚਨਬੱਧ ਹਾਂ। ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਅਮਨ, ਏਕਤਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਾਂਝ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਭੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੂਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਹਿਤਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉਠ ਕੇ ਕਾਲੇ ਕਨੂਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ। ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਿਕ ਮੱਤ ਭੇਦ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਇਹ ਮਾਰਗ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੁਲਮ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਉਤੇ ਭੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਰੁਧ ਆਵਾਜ਼ ਬੁਲੰਦ ਕਰਨਾ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ‘ਆਪ’ ਆਗੂਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ

ਜ਼ਮੀਨੀ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਹੋਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ: ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, : ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਤੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ (ਆਪ) ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਅਹਿਮ ਮੁੱਦਿਆਂ ’ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਿਧਾਇਕ ਅਤੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰ ਸਨ। ਵਰਨਣਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਪਿਛਲੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੋਵਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਹਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਬਿਹਤਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੀਟਿੰਗ ਦੌਰਾਨ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਿਧਾਇਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕਰਦਿਆਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਤੱਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ‘ਆਪ’ ਵਰਕਰਾਂ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਅਤੇ ਲਗਨ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਰਕਰ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਆਗੂਆਂ ਅਤੇ ਵਰਕਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਹ.ਫਤੇ ’ਚ ਹੀ ਹੋਵੇ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ: ਮਾਨ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ,- ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦੀ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦੁਹਰਾਉਂਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇਸ ਸਰਾਪ ਦੇ ਖ਼ਾਤਮੇ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਹੁ-ਦਿਸ਼ਾਵੀ ਰਣਨੀਤੀ ਉਲੀਕੀ ਹੈ।

ਇੱਥੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਪੁਲਿਸਿੰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੋਣਾਂ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਨਕਦੀ ਤੇ ਨਸ਼ੇ ਫੜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਬਾਰੇ ਅਹਿਮ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਜੁਟਾਈਆਂ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਨਾਲ ਗੰਢ-ਤੁੱਪ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਕਰਦਿਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਰਜਾਬੰਦੀ ਵਿੱਚ ਸੱਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਕੋ ਥਾਈਂ ਤਾਇਨਾਤ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਬਦਲੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਡਿਵੀਜ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਇਨਾਤ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੁਲਿਸ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਤਾਇਨਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਦਮ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ਉਤੇ ਕਈ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੁਲਿਸ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚਲੀਆਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਭੇਡਾਂ ਦੀ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਸਖ਼ਤ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਸਮਗਲਿੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪੁਲਿਸ ਇਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜ਼ਬਤ ਕਰੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਮਿਸ਼ਨਰੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਿ ਨਸ਼ਾ ਤਸਕਰੀ ਨੂੰ ਠੱਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਕਾਰਜਕੁਸ਼ਲਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਫੋਰਸ ਵਿੱਚ 10 ਹਜ਼ਾਰ ਨਵੀਆਂ ਅਸਾਮੀਆਂ ਸਿਰਜਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਅਪਰਾਧ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲੇਗੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਲਈ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਅਮਨ ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਅਤਿ-ਆਧੁਨਿਕ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਲੈਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੜਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫੋਰਸ ਸਫ਼ਲਤਾਪੂਰਵਕ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਗਵੰਤ ਸਿੰਘ ਮਾਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਫੋਰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸੜਕ ਹਾਦਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀਮਤੀ ਜਾਨਾਂ ਬਚਾਈਆਂ ਹਨ।

ਡੀ.ਸੀ. ਦਫਤਰਾਂ ’ਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਵੇਗੀ ਸੀ.ਐਮ. ਵਿੰਡੋ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ, ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫਤਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਧੱਕੇ ਨਹੀਂ ਖਾਣੇ ਪੈਣਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਹਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੇਂਦਰ ਜਾਂ ਸੀਐੱਮ ਵਿੰਡੋ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਹੀ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤੇ ਜੇਕਰ ਮਨਿਸਟਰੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਉਹ ਕੇਸ ਸੀਐੱਮ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ’ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਿਚ ਆਰਟੀਫੀਸ਼ੀਅਲ ਇੰਟੈਲੀਜੈਂਸ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ।

ਇਸ ਕੰਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਖੁਦ ਅਧਿਕਾਰੀ, ਮਾਰਸ਼ਲ ਤੇ ਵਿਧਾਇਕ ਤੱਕ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਡੀਸੀਜ਼ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਦੇ ਬਾਅਦ ਸੀਐੱਮ ਭਗਵੰਤ ਮਾਨ ਨੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਪੱਧਰ ’ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਅਫਸਰ ਕੁਰੱਪਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਲਈ ਡੀਸੀ ਤੇ ਐੱਸਐੱਸਪੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋਣਗੇ। ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਸੇ ਆਧਾਰ ’ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਸਰਕਾਰੀ ਆਫਿਸਾਂ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ’ਤੇ ਏਆਈ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਣਗੇ।

ਮਾਨ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਚੱਲੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੁਣ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਲਈ ਰੋਸਟਰ ਬਣਨਗੇ ਜਿਸ ਤਹਿਤ 4-5 ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ’ਤੇ ਅਫਸਰ ਜਾਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਗੇ। ਮੌਕੇ ’ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਪੈਨਸ਼ਨ, ਆਧਾਰ ਕਾਰਡ, ਰਜਿਸਟਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ। ਕੈਂਪ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਿਲ ਸਕੇ, ਇਸ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿਚ ਅਨਾਊਸਮੈਂਟ ਕਰਵਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਕੈਂਪ ਦਾ ਸਮਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਰੀ ਵੀਡੀਓ ਬਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਹ ਸੀਐੱਮ ਡੈਸ਼ਬੋਰਡ ’ਤੇ ਆਏਗੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਸੀਐੱਮ ਸਾਰੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਐੱਸਐੱਸਪੀ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰਕੇ ਨਸ਼ਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਰਣਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣਗੇ।

ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ ਪੁੱਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ?

ਸਾਡੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ ’ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਜਨਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਧਾਰਮਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਧੀਆਂ ਪੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਫ਼ਰਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਅਜੋਕੇ ਨਰੋਏ ਸਮਾਜ ਲਈ ਸ਼ੁਭ ਸੰਕੇਤ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗੂ ਪਾਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਗੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਕੀ ਅਸੀਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਧੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ? ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਵੱਲ ਵੀ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ। ਉਚੇਚਾ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕੇਵਲ ਖਾਣ ਪੀਣ, ਪਹਿਨਣ ਜਾਂ ਖਵਾਹਿਸ਼ਾਂ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਬਲਕਿ ਉਸਨੂੰ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸੁੱਚਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਪਰਿਵਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਮੁੱਢਲੀ ਇਕਾਈ ਹੈ। ਬੱਚੇ ’ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਅਸਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸਮਾਜ ਮਰਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਮਾਜ ਹੈ। ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਨਰ ਅਤੇ ਮਾਦਾ ਦੀ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਮਰਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਉੱਤਮ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਮਰਦ ਨੂੰ ਤਾਕਤਵਰ ਅਤੇ ਔਰਤ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਬਾਹਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਚੁੱਲ੍ਹਾ ਚੌਂਕਾ ਸੰਭਾਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ 21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਨੂੰ ਔਰਤ ਨਾਲੋਂ ਉੱਚਾ ਦਰਜਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉਹ ਚਾਹੇ ਜੋ ਕਹੇ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਔਰਤ ਆਪਣੀ ਹੋਂਦ ਜਤਾਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਅਣਬਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਨ ਉਹ ਖ਼ੁਦ ਨਹੀਂ ਸਾਡਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਿੱਖਦਾ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਮੈਂਬਰ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਕਰਨਗੇ, ਮੰਦਾ ਬੋਲਣਗੇ ਅਤੇ ਬਣਦਾ ਮਾਣ-ਸਤਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਦਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ’ਤੇ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਪਤੀ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਗੱਲ-ਗੱਲ ’ਤੇ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਸਮਝੇਗਾ ਤਾਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਔਰਤ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਮਰਦਾਨਗੀ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੀ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰੇਗਾ ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹੀ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਔਰਤ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ ਕਰਨੀ ਨਹੀਂ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ। ਵੈਸੇ ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਸਿਖਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕਹਿ ਲਈਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜ਼ਰੂਰ ਵਿਖਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਭੇਦਭਾਵ ਦੀ ਗੱਲ ਕੇਵਲ ਉੱਥੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਜਿੱਥੇ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ ਹੋਣ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਲੜਕੇ ਹੀ ਹੋਣ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਕਾਰ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਦੀ ਹੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਕਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸ਼ੋਭਦੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਮਰਦਾਨਵੀਂ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੱਜ ਜਦੋਂ ਔਰਤ ਮਰਦ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮਰਦ ਦਾ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਵਟਾਉਣ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਿਉਂ ? ਜੇਕਰ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੋਨੋਂ ਨੌਕਰੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹਨ, ਜੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਦੋਨੋਂ ਰਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਹਰਜ਼ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਖ਼ੁਸ਼ੀ-ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਕਿ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਆਦਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਆਦਤ ਉਸਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਜਾਚ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਂਝੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਪਤੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਪਤਨੀ ਦੀ ਕੰਮਕਾਰ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸਨੂੰ ‘ਜੋਰੂ ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ’ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚਪਨ ਦੌਰਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਲਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਸਿਖਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਅਜਿਹਾ ਅਸੀਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ? ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬੋਲਣ, ਉੱਠਣ ਬੈਠਣ, ਪਹਿਨਣ, ਖਾਣ ਪੀਣ, ਨਿਮਰਤਾ, ਹਲੀਮੀ, ਚੱਜ ਵਿਹਾਰ ਉਵੇਂ ਹੀ ਸਿਖਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰ ਮੱਤਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਦੇਰ ਰਾਤ ਘਰ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਧੀਆਂ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਮਾਨਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਜ਼ਮਾਨਾ ਖ਼ਰਾਬ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਭੈਅ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਤੋਂ। ਭਰੂਣ ਹੱਤਿਆ, ਬਲਾਤਕਾਰ ਵਰਗੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣ ਲਈ ਅੱਜ ਸਾਨੂੰ ਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪੁੱਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਵੱਲ ਵੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਆਮ ਤੌਰ ’ਤੇ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਅਕਲ ਘੱਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਕਈ ਕੁਝ ਹੋਰ ਵੀ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਔਰਤਾਂ ਕਿਸੇ ਪੱਖੋਂ ਵੀ ਪੱਛੜੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਕੇਵਲ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚਾ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਧੀਆਂ ਹੱਸਣ ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋਂਦ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜਿਊਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਹਜ ਸਲੀਕਾ ਸਿਖਾਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਪੁੱਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਅਜਿਹੀ ਬਣਾਓ ਕਿ ਉਹ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨ, ਉਸਨੂੰ ਨੀਵਾਂ ਨਾ ਸਮਝ ਕੇ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਸਮਝਣ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧੀਆਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਫਿਰ ਸਕਣ ਤਾਂ ਪੁੱਤਾਂ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਲਿਆਉਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਮਰਦ ਨੂੰ ਔਰਤ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਵੇ ਨਾ ਕਿ ਉਹ ਕੇਵਲ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਭੋਗਣ ਦੀ ਵਸਤੂ ਸਮਝੇ। ਕਾਨੂੰਨ ਤੌਰ ’ਤੇ ਧੀਆਂ ਵੀ ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ, ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ ’ਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਸੋਚ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਹੀ ਆਵੇਗੀ। ਪੁੱਤਾਂ ਦੇ ਪਾਲਣ ਪੋਸ਼ਣ ’ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਉਚੇਚਾ ਧਿਆਨ ਕੇਵਲ ਧੀਆਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਪੁੱਤਾਂ ਨੂੰ ਗੈਂਗਸਟਰ, ਅਤਿਵਾਦੀ, ਚੋਰ, ਡਾਕੂ, ਬਲਾਤਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਸ਼ੇੜੀ ਵਰਗੇ ਨਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ।

ਅਜੋਕੇ ‘ਆਲਮੀ ਉਬਾਲ’ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਖ਼ੁਦ ਹੈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ

ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਿੱਕੇ ਘੁੰਮਣ

ਵਰਤਮਾਨ ਸਾਲ 2024 ਦੇ ਅਪ੍ਰੈਲ ਅਤੇ ਮਈ ਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਗਰਮੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨ ਤੋਂ ਵਰ੍ਹਦੀ ਅੱਗ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਜਿਊਣਾ ਮੁਹਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਠਿੰਡਾ ਅਤੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਚੁਰੂ ਵਿਖੇ ਪਾਰਾ 50 ਡਿਗਰੀ ਨੂੰ ਛੂਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਕਤ ਪੂਰੇ ਆਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਹਨ ਕਿ ਆਉਂਦੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀ ਰੁੱਤ ਕਾਫੀ ਕਸ਼ਟਦਾਇਕ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਪਰ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਮੌਸਮੀ ਮਾਰ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤ ਕੇਵਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਏ ਹਨ। ਦੁਬਈ ਜਿਹੇ ਰੇਤੀਲੇ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਅਚਨਚੇਤ ਆਏ ਹੜ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰੀ ਤਬਾਹੀ ਮਚਾ ਕੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਛੇੜਛਾੜ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਅਣਗਹਿਲੀ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਹਕੀਕਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਮਾਹਿਰ ‘ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ’ ਭਾਵ ‘ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼’ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਸੰਘ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਸ੍ਰੀ ਐਨਟੋਨਿਓ ਗੁਟਰੇਸ਼ ਨੇ 27 ਜੁਲਾਈ, 2023 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ-“ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੁਣ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।” ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਸ ਵਾਕ ਨੇ ਸਮੂਹ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲੇ ਗਏ ਅਗਲੇ ਵਾਕ ਨੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਟਰੇਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਸੀ -ਹੁਣ ‘ਆਲਮੀ ਉਬਾਲ’ ਦਾ ਦੌਰ ਅੰਰਭ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਵਾ ਹੁਣ ਸਾਹ ਲੈਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ। ਗਰਮੀ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਰੌਅ ਵਿਚ ਇਸ ਵਕਤ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਹਾਲੇ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ’ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅੰਨ੍ਹੀ ਦੌੜ ਵਿੱਚ ਗ਼ੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਭੱਜੇ ਜਾ ਰਹੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਲਚੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਗ਼ਰਜ਼ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਅਜੋਕੇ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੈਰਾਂ ’ਤੇ ਕੁਹਾੜੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋ ਕੁਹਾੜੇ ’ਤੇ ਹੀ ਪੈਰ ਜਾ ਮਾਰਿਆ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਆਪਣਾ ਵਰਤਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋ ਆਪਣਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ’ਚ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਿੰਨੇ ਦੁੱਖ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਹਸੀਨ ਵਾਦੀਆਂ, ਸੰਗੀਤ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਝਰਨੇ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ ਫੁੱਲ, ਸੁਆਦਲੇ ਫ਼ਲ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੁਗਾਤਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈ ਸਕੇ ਪਰ ਪੈਸੇ, ਸੁੱਖ ਅਤੇ ਐਸ਼ੋ-ਆਰਾਮ ਦੀ ਖਿੱਚ ਨੇ ਮਨੁੱਖ ਹੱਥੋਂ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਘਾਣ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਅੱਜ ਹਾਲਾਤ ਇਹ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ, ਖਾਣ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਨ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਤੱਕ ਤੋਂ ਮਹਿਰੂਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕੁਦਰਤ ਵੀ ਹੁਣ ਤਬਾਹਕੁਨ ਹੜ੍ਹ, ਸੋਕਾ, ਅਣਕਿਆਸੇ ਤੂਫ਼ਾਨ ਅਤੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਗਰਮੀ ਜਾਂ ਹੱਡ ਚੀਰ੍ਹਵੀਂ ਠੰਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੀ ਅਰੰਭਤਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਲਾਨਾ ਤਾਪਮਾਨ ਇਕ ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੱਕ ਵਧ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤਾਪਮਾਨ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਦੀ ਪੁਖ਼ਤਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਨ 1880 ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਤੇ ਸੰਨ 1980 ਤੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਰਿਕਾਰਡ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਔਸਤਨ 0.07 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੱਕ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਵਧਦੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਸਦਕਾ ਸੰਨ 1981 ਤੋਂ 2021 ਤੱਕ ਤਾਪਮਾਨ ਦੀ ਇਹ ਔਸਤ ਵਾਧਾ ਦਰ 0.18 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਪ੍ਰਤੀ ਦਹਾਕਾ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਾਲੋਂ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਹੁਣ ਔਸਤਨ 1.1 ਡਿਗਰੀ ਵਧ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਅੱਜ ਧਰਤੀ ਐਨੀ ਗਰਮ ਹੈ ਕਿ ਹੁਣ ਤੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਹ ਐਨੀ ਗਰਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸੰਨ 1970 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਪੰਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ’ਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦਹਾਕਾ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਗਰਮ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਸੰਨ 2011 ਤੋਂ 2020 ਤੱਕ ਦਾ ਦਹਾਕਾ ਤਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਗਰਮ ਦਹਾਕੇ ਵਜੋਂ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਸੰਨ 2015 ਤੋਂ 2020 ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਤਾਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦੇ ਗਏ ਸਨ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿਗਿਆਨੀ ਇਸ ਸਿੱਟੇ ’ਤੇ ਪੁੱਜ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਉਣ ਵਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਅਤਿ ਭਿਆਨਕ ਸੋਕੇ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਅੱਗ, ਹੜ੍ਹ, ਹਨੇਰੀ, ਤੂਫ਼ਾਨ ਅਤੇ ਪਹਾੜ ਖਿਸਕਣ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਸੰਨ 2040 ਤੱਕ 1.5 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਤੱਕ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਪਏਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਦੁੱਖਦਾਇਕ ਤੱਥ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ‘ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼’ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ‘ਆਲਮੀ ਉਬਾਲ’ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਰ ਗ਼ਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਗ਼ਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ’ਤੇ ਪਵੇਗਾ।

ਆਲਮੀ ਉਬਾਲ ਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਆ ਜਾਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਨ ਅੰਦਰ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਅਤੇ ਨਾਈਟਰਸ ਆਕਸਾਈਡ, ਮੀਥੇਨ, ਹਾਈਡ੍ਰੋਫ਼ਲੋਰੋਕਾਰਬਨਜ਼, ਸਲਫ਼ਰ ਹੈਕਸਾਫ਼ਲੋਰਾਈਡ, ਜਲ ਵਾਸ਼ਪ ਕਣ, ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਆਦਿ ਹੋਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਵਧ ਰਹੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ ਜੋ ਸੂਰਜੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਅਤੇ ਤਪਸ਼ ਨੂੰ ਖ਼ਲਾਅ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਸਮੋਅ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ ਵੱਧ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਬੀਤੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਤਾਪਮਾਨ ਨਿਰੰਤਰ ਵੱਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਅਧਿਐਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬੀਤੇ ਅੱਠ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕੇਵਲ ਕੁਝ ਹੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ ਪਰ ਬੀਤੀ ਇਕ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾ, ਪੈਟਰੋਲ, ਡੀਜ਼ਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਅਤੇ ਗੈਸੋਲੀਨ ਜਿਹੇ ਬਲਣਸ਼ੀਲ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗ਼ੈਰਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਤੇ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਾਲ ਧਰਤੀ ’ਤੇ ਫੈਲਾਏ ਕੂੜੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ‘ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼’ ਦੀ ਥਾਂ ‘ਆਲਮੀ ਉਬਾਲ’ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਹੈ।

ਕਿੰਨਰ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਰਦ

ਮੇਰੇ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਮੁਹੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਪੈਸੇ ਲਈ ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਹਾਂ। ਉਹ ਪੈਸਾ ਕਮਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਂ ਖਰਚ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਹੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖੁਸਰੇ ਪੈਸੇ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਮੁਫ਼ਤ ਦਾ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀਆਂ ਕਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਪਰ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤਫਹਿਮੀ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਧਾ ਸੱਚ ਹੈ।ਮੈਂ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾ ਇਸ 10*10 ਦੇ ਫੁੱਟ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਹਲਕੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕੇਸਰੀਆਂ ਰੰਗ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਢੋਲਕ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਿਸਤਰਾ ਅਤੇ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਮੂਰਤੀਆਂ। ਨਿਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਨਿਸ਼ਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਾ ਸਕੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝਾਉਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਦਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਬਾਰੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਘੱਟ ਹੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਕਾਰਾ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ। ਵੱਡੀਆਂ-ਵੱਡੀਆਂ ਅੱਖਾ, ਸਾਫ਼ ਰੰਗ। ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਵੱਡੀ ਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ

ਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ 12 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸਤੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ।

ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ

ਪਹਿਲਾਂ ਨਿਸ਼ਾ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਵੀਨ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਹੀ ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪ੍ਰਵੀਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਦੱਸਵੀਂ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਮੈਂ ਛੇਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਮਾਂ-ਪਿਓ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੇ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮਝਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਸਕੂਲ ਜਾਵਾਂ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਖ਼ੁਦ ਨੂੰ ਹੀਰੋ ਸਮਝਦੇ ਸੀ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ 'ਮਾੜੀ ਸੰਗਤ' ਕਹਾਂ, ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਉੱਠ-ਬੈਠ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਅਸਰ ਸੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ 'ਘੋੜੀ', ਟੱਪੇ, ਬੰਨੇ ਅਤੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। 16 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਖ਼ੁਦ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਲਾਇਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਧਰ, ਪ੍ਰਵੀਨ ਬਾਹਰਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

'ਉਸ ਨੂੰ ਬੰਨ ਕੇ ਕੁੱਟਿਆ'

ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਨਾਬਾਲਿਗ ਸੀ ਅਤੇ ਲਵ-ਰਿਲੇਸ਼ਨਸ਼ਿਪ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਕੁੜੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁੰਡਾ, ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਫ਼ਰਕ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕੁੜੀ ਵਰਗਾ ਦਿਖਣਾ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਮਾਅਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਮਿਲੇ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਮੁੰਡਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਪੈਂਟ-ਸ਼ਰਟ ਪਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵੀਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਦੋ ਸਾਲ ਤੱਕ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਸਾਲ ਵੱਡੀ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।ਪਰ ਪ੍ਰਵੀਨ ਨਾਲ ਹੋਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਤੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਪਤਨੀ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਵੀਨ ਦੀਆਂ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਕਅਪ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਹੈ। 12ਵੀਂ ਕਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਵਾ ਲਏ ਸੀ ਅਤੇ ਵਾਲ ਵਧਾਉਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਵੀਨ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਸਮਲਿੰਗੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਲੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਹੈ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਤ 'ਤੇ ਬਣੇ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਿਜਲੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਗਰੁੱਪ

ਉਹ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਸਕੇ ਇਸ ਲਈ ਉਦੋਂ ਮੈਂ ਇੱਕ ਬੈਟਰੀ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਤਕਲੀਫ਼ਾਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਲੜੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋਰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਵੀਨ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਗਿਆ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪੜ੍ਹਨ-ਲਿਖਣ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਵੀਨ ਲਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲੀ। 'ਸਮਲਿੰਗੀ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗੇ', ਅਜਿਹਾ ਕਹਿ ਕੇ ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਨੂੰ ਕੰਮ ਉੱਤੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਵੀਨ ਨੇ ਖ਼ੁੱਸਰਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸੀ।ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਖੁਸਰਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ, ਵਿਆਹਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਗਾਉਣਾ-ਵਜਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਮੰਗਣਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਯਾਦ ਹੈ ਉਹ ਦਿਨ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਨਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਗਲੀ ਵਿੱਚ ਖ਼ੁੱਸਰਿਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾੜੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ਼ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਉਸਦੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਂਝ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਸਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਜ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਜਬੂਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਪੇਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਮੈਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਗੁੱਸਾ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਖ਼ੁੱਸਰੇ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮੁਖੀਆ ਨੇ ਪ੍ਰਵੀਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬਦਲ ਕੇ ਨਿਸ਼ਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਸ ਸਭ ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁੱਟਿਆ। ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਐਨਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਸਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁੰਡਨ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਨਿਸ਼ਾ ਨੇ ਸਾਫ਼ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

'ਖੁਸਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ'

ਨਿਸ਼ਾ ਦੀ ਮਾਂ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 10 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਛੋਟੇ ਬਾਬੂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਵਾਉਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਬੋਲੇ, "ਖ਼ੁੱਸਰਿਆਂ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।" ਕਿਸੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਿਸ਼ਾ ਸੈਕਸ ਚੇਂਜ ਆਪ੍ਰੇਸ਼ਨ ਕਰਵਾ ਲਵੇ ਤਾਂ ਵਿਆਹ ਰਜਿਸਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸਾਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਗਜ਼ੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਵਿੱਚ ਕਰੀਬ 25 ਖ਼ੁੱਸਰੇ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮਰਦਾਂ ਨੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 25 ਵਿੱਚੋਂ 10 ਮਰਦ ਅਜਿਹੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਔਰਤ ਨਾਲ ਵੀ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਵੀ। ਪਰ ਉਹ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸਰੇ-ਪਾਰਟਨਰ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਉਸਦਾ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ

ਨਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਤੈਅ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦਾ (ਪਤੀ) ਮੈਂ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਹੈ। ਉਹ ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਰਵਾਚੌਥ ਦਾ ਵਰਤ ਵੀ ਰੱਖ ਲੈਂਦੀ ਹੈ। ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਘਰ ਵਿੱਚ ਮਰਦ ਮੈਂ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਹੀ ਚੱਲੇਗੀ। ਹਰ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਖੁਸਰਾ-ਗਰੁੱਪ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਇੱਕ ਪਾਰਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਖੁਸਰੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀਆਂ ਨਾਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਨਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਖ਼ੂਬ ਡਾਂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਖਾਂਦੇ-ਪੀਂਦੇ ਹਨ।ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਪਸੰਦ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਖੁਸਰੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ 'ਔਰਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ' ਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਖੁਸਰੇ, ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਛੇੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਨਿਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਿਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਤਾੜੀਆਂ ਨਾ ਮਾਰੇ, ਗਾਲਾਂ ਨਾ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਖੁਸਰਿਆਂ ਵਾਲੇ ਲਹਿਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਹ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋ ਸ਼ਰਮਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲਗਦਾ ਹੈ।

ਉਲਝੇ ਰਿਸ਼ਤੇ

ਉਂਝ ਨਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਹੈ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਮਜ਼ਾਕ 'ਚ ਸਾਡੇ ਦੋਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਹੱਥੋਪਾਈ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹਰਾਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਹੀ ਡਿਗਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਪਰ ਹੁਣ ਬਹੁਤੇ ਪਿੱਛੇ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਖੁਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਦੋਸਤੀ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸਿਰਫ਼ ਸੈਕਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ। ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਖੁਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਸੋਚ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਦੀ ਮੁਖੀਆ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜਵਾਈ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਜ਼ਤ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਨਿਸ਼ਾ ਨੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਛੱਡਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ 10 ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਖੁਸਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਉੱਤੇ ਵੀ ਉਸਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਸ਼ਾ ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਉਹ ਕਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬਣਨ ਦੇਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੱਚਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਮਿਲਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਆਂਗਾ। ਤਾਂ ਮੈਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ।

ਵਿਆਹ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ

ਹਾਲਾਂਕਿ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨੇ ਦਬਾਅ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਲਵਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਣਗੇ। ਉਹ ਵਿਆਹ ਲਈ ਤਿੰਨ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਲਿਆ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪਰ ਮੇਰੀ ਸ਼ਰਤ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਸ਼ਾ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡਾਂਗਾ। ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਕਹਿ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਉੱਥੇ ਹੀ ਵਿਆਹ ਦੀ ਗੱਲ ਵੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਸ਼ਾ ਦਾ ਡਰ ਵਧਣ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਾ ਚਲਾ ਜਾਵਾਂ।ਇਸੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਫੇਸਬੁੱਕ ਅਤੇ ਵਟਸਐਪ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਹੱਸਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਮਾਂ ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹਿੰਦੀ ਸੀ, "ਪੁੱਤ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੱਕਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈ। ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਭ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਘਰ ਔਰਤ ਨਾਲ ਹੀ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੇਗਾ।"

ਦੋ ਆਖ਼ਰੀ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ

ਹੁਣ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਸਹੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਮਾਂ ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਲਗੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ ਛੁੱਟ ਰਹੀ... "(ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਰੋਣ ਲੱਗੇ) ਮਾਂ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਇਹ ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਜ਼ਰੂਰ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਬੁਢਾਪਾ ਆਵੇਗਾ, ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਨਿਸ਼ਾ ਨਾਲ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੰਡਾ ਹੈ, ਕੁੜੀ ਹੈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਖ਼ੁੱਸਰਾ। ਮੇਰਾ ਉਸ ਨਾਲ ਦਿਲ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਬਸ ਇਹੀ ਹੈ। ਮੇਰੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਹਨ। ਇੱਕ, ਇਸ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਵੱਡਾ ਘਰ ਖਰੀਦਣਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਰਹਿ ਸਕੀਏ। ਦੂਜਾ, ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਵਿਆਹ 'ਤੇ ਕੋਈ ਖਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਬਾਰਾਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਨੀਸ਼ਾ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦ ਲੈਣ ਦੇ ਖਿਆਲ ਤੋਂ ਡਰਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਕੀ ਭਾਰਤ ‘ਚ ਰਹਿੰਦਾ ਆਮ ਆਦਮੀ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕੇਗਾ?

15 ਅਗਸਤ 1947 ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ ਬਹੱਤਰ ਵਰ੍ਹੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪੂਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਸਦੀ ਦਾ ਲਗਭਗ ਤਿੰਨ ਚੌਥਾਈ ਹਿੱਸਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਭਾਰਤ ਨੇ। ਇਹਨਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਗਗਨ ਚੁੰਬੀ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਪੁਲ, ਸੜਕਾਂ, ਮਾਲਜ਼, ਸੁੰਦਰ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਲੋਨੀਆਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇੱਕ ਰੰਗ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਭਰਪੂਰ ਯਤਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੱਖੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੰਨੇ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਆਮ ਆਦਮੀ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਲਈ ਭੋਜਨ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ 19 ਕਰੋੜ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਡੰਗ ਦਾ ਭੋਜਨ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨਸੀਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ? ਲਗਭਗ ਅੱਧੀ ਅਬਾਦੀ ਕੋਲ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਕੇ ਪਖਾਨੇ ਨਹੀਂ। ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਭਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਸਪਲਾਈ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਰਕਾਰਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ‘ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ’ ਦੇ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ। ਸਿੱਖਿਆ, ਸਿਹਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਐਲਾਨ ਕੇ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਸਕੀਮ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਕੀਮਾਂ ਉਹਨਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੀਆਂ ਵੀ ਹਨ ? ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਚਰਮਰਾਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਆਪਹੁਦਰੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਆਮ ਆਦਮੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨੁਕਰੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੂਨ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਕੋਲਾ, ਕੱਚਾ ਤੇਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਖਾਦ, ਲੋਹਾ, ਸੀਮਿੰਟ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਰੀਫਾਈਨਰੀ ਉਤਪਾਦ ਜਿਹੇ ਅੱਠ ਬੁਨਿਆਦੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਸਿਰਫ 0.2 ਫੀਸਦੀ ਰਹੀ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲੇ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਾਲਤ ਤਰਸਯੋਗ ਹੈ। ਕੈਗ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿੱਤ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ 1.4 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧਾ ਹੀ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜਦਕਿ ਬਜਟ ਵਿੱਚ 18.3 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਮਿਥਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੇਟਿੰਗ ਏਜੰਸੀ ਕਿਰਿਸਿਲ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਦਰ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ 7.1 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 6.9 ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਟੋਮੋਬਾਇਲ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ। ਇਸ ਸਾਲ ਰੋਜ਼ਗਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਕਟੌਤੀ ਆਏਗੀ। ਵਾਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਰੀ ਵਿੱਚ ਆਈ ਰੁਕਾਵਟ ਕਾਰਨ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਡੀਲਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲਗਭਗ ਦੋ ਲੱਖ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਨੌਕਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟ-ਵੱਢ ਦਾ ਇਹ ਦੌਰ ਜੂਨ-ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ 15,000 ਡੀਲਰ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ 26 ਹਜ਼ਾਰ ਸ਼ੋਅ-ਰੂਮ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 25 ਲੱਖ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਅਤੇ 25 ਲੱਖ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ ‘ਤੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ 18 ਮਹੀਨਿਆਂ ਵਿੱਚ 271 ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ 286 ਸ਼ੋਅ-ਰੂਮ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ 32,000 ਲੋਕ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 15 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਵ ਪੱਧਰ ‘ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸ਼ੇਅਰ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਖਰਾਬ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਜਿਹਿਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਿਵੇਂ ਹੋਏਗਾ ? ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਦੀ ਆਖ਼ਿਰ ਕਿਉਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ ? ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਸਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਭੈੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਚ 10.4 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ 24.5 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਅਨੁਸਾਰ 2009 ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਖ਼ਰਚ 18.5 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਸੀ ਜੋ ਕਿ 2019 ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਧਕੇ 53.6 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਾਲ 2018-19 ਵਿੱਚ ਖਜ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ 22.71 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਆਉਣ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਸੀ ਜੋ ਆਮ ਤੋਂ 1.91 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਘੱਟ ਆਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਟੈਕਸ ਚੋਰੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਕਾਰਨ ਵੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭੈੜੇ ਹਫੜਾ-ਤਫੜੀ ਵਾਲੇ ਮਾਹੌਲ ਕਾਰਨ ਵੀ। ਆਰਥਿਕ ਦਬਾਅ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਾ ਨਾ ਚੁਕਾਏ ਜਾਣ ਕਾਰਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਦਬਾਅ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇਤੀ ਸੰਕਟ ਕਾਰਨ, ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਕਾਮੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਗੋਂ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਵੀ ਇਸ ਰਾਹੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਕੈਫੇ ਕਾਫੀ ਡੇ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੇ ਬੀ ਸਿਧਾਰਥ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਇਸ ਕਠੋਰ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ‘ਤੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ, ਉਹ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 36 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਗੰਨਾ ਕਿਸਾਨ ਰਮਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਸੀ, ਪਤਨੀ ਸੀ। ਪਰ ਦੋ ਸਾਲ ਉਸਦੀ ਫ਼ਸਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਰੀ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਉਹਦੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਸਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦਾ ‘ਰਮਨ’ ਇੱਕ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਰ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਕਿਸਾਨ-ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਜਦ ਕਿਸਾਨ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ‘ਅੱਤਵਾਦੀ’ ਕਦਮ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਉਹ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਬਾਂਹ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨਾ ਸਮਾਜ, ਨਾ ਸਰਕਾਰ ! ਛੋਟੇ ਉਦਮੀਆਂ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਪ੍ਰਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਸਦਾ ਹੀ ਨਿਰਾਸ਼ਾਵਾਦੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਧਾਰਾ ਦਾ ਮੀਡੀਆ ਤਾਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਉੱਦਮੀ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ। ਉਂਜ ਵੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਦੇ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਡਾ. ਸਵਾਮੀਨਾਥਨ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਦਾ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੁ ਵੱਧ ਮੁਨਾਫਾ ਦੇਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਰੱਦੀ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਫ਼ਸਲ ਬੀਮਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਨਕਾਰਾ ਹਨ, ਜੋ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧ ਬੀਮਾ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦਾ ਢਿੱਡ ਭਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਸਾਡੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨ ਉੱਦਮੀ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨ ਉੱਦਮੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਨ ਜਿਹਾ ਭਿਆਨਕ ਕਦਮ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਵਧਿਆ ਹੈ, ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਧੀਆਂ ਹਨ। 2016 ਦੀ ਨੋਟਬੰਦੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਅਲੱਗ ਜਿਹਾ ਮੋੜ ਇਹਨਾਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੇ ਕੱਟਿਆ ਹੈ, ਜਦ ਨੋਟਬੰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਈ। ਕਈ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਫ਼ਸਲ ਘੱਟ ਕੀਮਤ ਤੇ ਵੇਚਣੀ ਪਈ ਜਾਂ ਜਦੋਂ ਇਹ ਫ਼ਸਲ ਨਾ ਵਿਕੀ ਤਾਂ ਵਿਅਰਥ ਗਈ ਜਾਂ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਣੀ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਕੋਲ ਅਗਲੀ ਫ਼ਸਲ ਬੀਜਣ ਲਈ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਮੀ ਆਈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜੀ.ਐੱਸ.ਟੀ. ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਟੈਕਸ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਇਸਦਾ ਬਹੁਤਾ ਅਸਰ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਸਮੇਟਣਾ ਪਿਆ। ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਥਾਵਾਂ ਉੱਤੇ ਨਿਗੁਣੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਉੱਤੇ ਨੌਕਰੀਆਂ ਤੱਕ ਕਰਨੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਕਈਆਂ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਇਆ। ਪਰ ਇਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਮੌਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਉਦਾਸੀਨਤਾ ਵੇਖੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਕਿਸਾਨ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਏ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕਠਿਨ ਅਤੇ ਤਣਾਅ ਭਰੀਆਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜੀਉ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵੱਡੀਆਂ ਚਣੌਤੀਆਂ ਹਨ। ਬਦਲਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਦਬਾਅ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਭੈੜੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ੇ ਵੱਟੇ-ਖਾਤੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਰਾਬ ਕਰਜ਼ੇ ਗਰਦਾਨ ਕੇ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਹੀਲ-ਹੁੱਜਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀ ਵੇਰ ਇਹਨਾਂ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਕਾਰਨ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਤੱਕ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਅਤੇ ਮਨੋਂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਮਾਹੌਲ ਦਿਨ-ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਗੜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵੋਟਾਂ ਵਟੋਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸਬਸਿਡੀ ਜਾਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਨੂੰ ਘੁਣ ਵਾਂਗ ਖਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭੈੜੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ, ਆਮ ਆਦਮੀ ਲਈ ਲਗਾਤਾਰ ਬੁਰੀ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਸਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤੋਂ ਬਾਂਝਾ ਹੋ ਰਿਹਾ, ਨਿੱਤ ਪ੍ਰਤੀ ਕਰਜ਼ਾਈ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਜੀਊਣ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੇ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਰ ਨਾਗਰਿਕ ਭੈੜੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਸਿਆਸਤਦਾਨਾਂ ਦੀ ਖ਼ਰਚੀਲੀ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਹੀ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਕਾਰਨ 74000 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਡੁਬਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਉਸ ਸਿਰ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕਰਜ਼ਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਊਣ ਲਈ ਲਿਆ ਨਿੱਜੀ ਕਰਜ਼ਾ ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਸਰਕਾਰ 2019 ਤੱਕ 97 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਹੇਠ ਹਨ। ਇਹ ਕਰਜ਼ਾ ਪਿਛਲੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 49 ਫੀਸਦੀ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ? ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਛੱਤ ? ਘਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਨੌਕਰੀ ? ਦੋ ਡੰਗ ਰੋਟੀ ? ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ? ਸਿਹਤ ਦੀ ਕੋਈ ਸਹੂਲਤ ? ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਰਕਮ ? ਕੋਈ ਕੱਪੜਾ-ਲੱਤਾ ? ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ, ਜੇ ਕੁਝ ਆਮ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁੱਖ, ਗਰੀਬੀ, ਗੰਦਾ ਵਾਤਾਵਰਨ, ਔਲਾਦ ਲਈ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਅਤੇ ਛੱਤ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਆਕਾਸ਼। ਕੀ ਮਿਲੀਅਨ, ਟ੍ਰਿਲਿਅਨ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਨ ਜਾ ਰਹੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਮ ਆਦਮੀ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ?

✿ ਗੁਰਮੀਤ ਸਿੰਘ ਪਲਾਹੀ

ਕੈਫੇ ਕਾਫੀ ਡੇ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਲਕ ਜੇ ਬੀ ਸਿਧਾਰਥ ਦੀ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਨੇ ਇਸ ਕਠੋਰ ਸੱਚ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਆਪਣੇ ਬਲਬੂਤੇ ‘ਤੇ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਂਹ ਨਹੀਂ ਫੜਦਾ, ਉਹ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਡਿੱਗਦੇ ਹਨ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ 36 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਗੰਨਾ ਕਿਸਾਨ ਰਮਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਪਿਆ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਸਨ। ਬੁੱਢੇ ਮਾਂ-ਪਿਉ ਸੀ, ਪਤਨੀ ਸੀ। ਪਰ ਦੋ ਸਾਲ ਉਸਦੀ ਫ਼ਸਲ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਰੀ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ। ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਘੱਟ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਉਹਦੇ ਖਰਚੇ ਵੀ ਪੂਰੇ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਇਲਾਜ

ਡਾ. ਹਰਸ਼ਿੰਦਰ ਕੌਰ

ਉਲਟੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਵੱਡਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਨੇਕ ਹਨ। ਕੁਝ ਨੂੰ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਡੀਜ਼ਲ ਜਾਂ ਪੈਟਰੋਲ ਚੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸੜਕ ਦਾ ਮੋੜ ਘੁੰਮਣ ਨਾਲ ਉਲਟੀ ਅਤੇ ਚੱਕਰ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਆਮ ਕਾਰਨ:

× ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਮਾੜਾ ਚੰਗਾ ਖਾਣ ਜਾਂ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਨਾਲ ਕੀਟਾਣੂ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਲਟੀਆਂ-ਟੱਟੀਆਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

× ਖਾਂਦੇ ਸਾਰ ਇਕਦਮ ਭੱਜਣ ਜਾਂ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਰੋਣ ਨਾਲ ਉਲਟੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

× ਕਿਸੇ ਖਾਣ ਦੀ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਐਲਰਜੀ ਜਿਵੇਂ ਮੂੰਗਫਲੀ, ਅੰਡਾ, ਦੁੱਧ, ਕਣਕ, ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਆਦਿ। ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਐਲਰਜੀ ਹੋਵੇ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਖਾਂਦੇ ਸਾਰ ਢਿੱਡ ਪੀੜ, ਦਿਲ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਉਲਟੀ ਆ ਜਾਣੀ ਵਰਗੇ ਲੱਛਣ ਦਿਸ ਸਕਦੇ ਹਨ।

× ਨਵੇਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ, ਇਮਤਿਹਾਨਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਘਬਰਾਹਟ, ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਭੱਜਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਟੀਚਰ ਤੋਂ ਝਿੜਕਾਂ ਪੈਣ ਦੇ ਡਰ ਖੁਣੋਂ, ਘਰ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਟੁੱਟ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਿਤਾ ਜਾਂ ਦਾਦੇ ਵੱਲੋਂ ਮਾਰ-ਕੁਟਾਈ ਦੇ ਡਰੋਂ ਜਾਂ ਟੀਕਾ ਲੱਗਣ ਦੇ ਡਰੋਂ ਆਦਿ ਕਈ ਕਾਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਲਟੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

× ਨੱਕ ਵੱਗਣਾ, ਗ਼ਲਾ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਣਾ, ਗ਼ਲੇ ਅੰਦਰ ਰੇਸ਼ਾ ਡਿੱਗਣਾ, ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਰੇਸ਼ਾ, ਫਲੂ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਦਾ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਆਦਿ ਵੀ ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਦਕਾ ਬਿਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਲਟੀਆਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

× ਲੋੜੋਂ ਵੱਧ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਕਰਨੀ, ਭੁੱਖ ਨਾ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਵੀ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੰਦਰ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਧੱਕਣੀਆਂ ਵੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਲਟੀ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

× ਫੂਡ ਪਾਇਜ਼ਨਿੰਗ- ਬਿਨਾਂ ਕੱਜੇ ਅਤੇ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਫਲ, ਬੇਹਾ ਖਾਣਾ, ਖੱਟਾ ਦੁੱਧ, ਅੱਧ ਪੱਕਿਆ ਮੀਟ ਵੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਟਾਣੂਆਂ ਸਦਕਾ ਢਿੱਡ ਪੀੜ, ਉਲਟੀਆਂ ਤੇ ਟੱਟੀਆਂ ਲੱਗ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਹੇ ਚੌਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਸੀਲਸ ਕੀਟਾਣੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

× ਪੈਪਟਿਕ ਅਲਸਰ।

× ਪੇਟ ਅੰਦਰਲੇ ਤੇਜ਼ਾਬ ਦਾ ਵਾਧਾ।

× ਅੰਤੜੀਆਂ ਦੀ ਪੁੱਠੀ ਤੋਰ।

× ਅੰਤੜੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਾ।

× ਕੈਂਸਰ, ਰੇਡੀਓਥੈਰੇਪੀ ਜਾਂ ਕੀਮੋਥੈਰੇਪੀ।

× ਵਾਧੂ ਖਾਣ ਬਾਅਦ ਖਾਣੇ ਦੀ ਪਾਈਪ ਅਤੇ ਪੇਟ ਵਿਚਲੇ ਵਾਲਵ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਣਾ।

× ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਪੀਕ।

× ਜਿਗਰ ਦੇ ਰੋਗ।

× ਗੁਰਦੇ ਫੇਲ੍ਹ ਹੋਣੇ।

× ਮਿਗਰੇਨ।

ਉਲਟੀਆਂ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਬਚਾਓ ਕਿਵੇਂ ਕਰੀਏ:× ਹੱਥ ਵਾਰ ਵਾਰ ਧੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਵੀ ਗੁਸਲਖ਼ਾਨੇ ਜਾਓ ਅਤੇ ਝਾੜ ਪੂੰਝ ਕਰੋ ਤਾਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਤੇ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਬਣ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

× ਖਾਣਾ ਢੱਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬਾਜ਼ਾਰੋਂ ਕੱਟੇ ਫਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਢਕੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ।

× ਗੰਨੇ ਦਾ ਰਸ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸ਼ੀਨ, ਗਿਲਾਸ ਅਤੇ ਜੱਗ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੁਆ ਲੈਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

× ਜੇ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆ ਖਾਣਾ ਫਰਿੱਜ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਮ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਵਰਤਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਲਾਈਟ ਜਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਰੱਖਿਆ ਖਾਣਾ ਫਰਿੱਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

× ਖੰਘ ਜ਼ੁਕਾਮ ਲੱਗੇ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਤੁਰੰਤ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲੋਂ ਦਵਾਈ ਲੈ ਲੈਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਘਰੇਲੂ ਉਪਚਾਰ: ਇੱਕ ਅੱਧ ਉਲਟੀ ਆਉਣ ਉੱਤੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੇ ਲਗਾਤਾਰ ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਣ ਤਾਂ ਤੁਰੰਤ ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਤੇ ਅਪੈਂਡੀਸਾਈਟਿਸ ਜਾਂ ਅੰਤੜੀਆਂ ਦਾ ਰੋਕਾ ਨਾ ਹੋਵੇ।

× ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਲਟੀ ਆਵੇ ਤਾਂ ਅੱਧਾ ਪੌਣਾ ਘੰਟਾ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜੇ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਉਲਟੀ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਵਧ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

× ਪੌਣੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਢਿੱਡ ਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਟਿਕਾਓ ਪੈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਚਮਚਾ ਸਾਦਾ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਨਿੰਬੂ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਹਜ਼ਮ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਚਮਚੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਕਦਮ ਗਿਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਪੀਣ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਉਲਟੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ।

× ਆਖ਼ਰੀ ਉਲਟੀ ਤੋਂ ਛੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਤਕ ਖਾਣ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਛੇ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਛੇਤੀ ਹਜ਼ਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਭਾਵ ਪਤਲੀ ਖਿਚੜੀ, ਦਲੀਆ, ਦਹੀਂ, ਕੇਲਾ ਅਤੇ ਉਬਲੇ ਫੇਹੇ ਹੋਏ ਆਲੂ ਆਦਿ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

× ਮਿਰਚ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

× ਤਲੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ।

× ਅੰਡਾ ਮੀਟ ਵੀ ਉਲਟੀ ਤੋਂ ਇਕਦਮ ਬਾਅਦ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।

× ਪਰਫਿਊਮ, ਪਾਊਡਰ, ਉੱਚਾ ਸੰਗੀਤ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਤੜਕੇ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ਬੋ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਘੰਟੇ ਪਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

× ਬੱਚੇ ਉਲਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਕਦਮ ਬਹੁਤ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਓਨੀ ਹੀ ਘਬਰਾਹਟ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

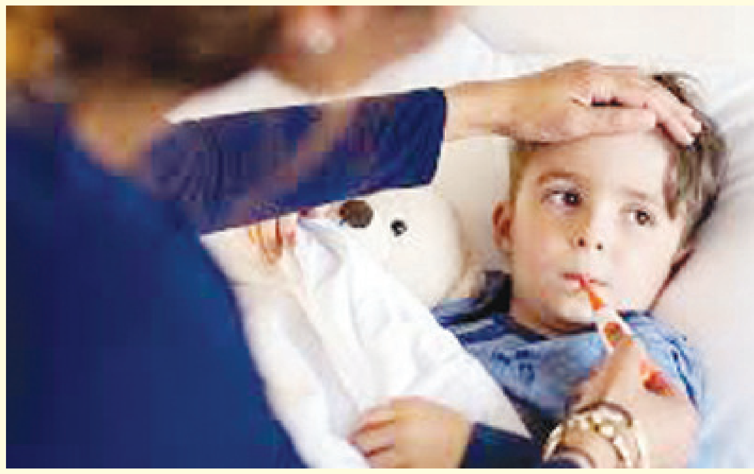

× ਉਲਟੀ ਰੋਕਣ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ੁਰਾਕ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਸਕਰ, ਜੇ ਉਲਟੀ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ।

× ਖੰਘ ਜ਼ੁਕਾਮ ਵੇਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਧੱਕੋ-ਜ਼ੋਰੀ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਪਿਆਇਆ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਬੁਰਕੀਆਂ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਤੁੰਨੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਉਲਟੀ ਆ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਬਿਮਾਰੀ ਦੌਰਾਨ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਤਰਲ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਘੱਟ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਦੇਣੀਆਂ ਠੀਕ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

× ਸਕੰਜਵੀਂ, ਨਮਕੀਨ ਲੱਸੀ ਅਤੇ ਖੋਪੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਥੋੜ੍ਹਾ ਦੇਣ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਰੀਰ ਅੰਦਰਲਾ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਘਟਦਾ। ਤੁਲਸੀ, ਜਵੈਣ, ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਲਾਚੀ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲ ਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਕੋਲ ਤੁਰੰਤ ਕਦੋਂ ਲਿਜਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ:

× ਪਾਣੀ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋ ਜਾਵੇ।

× ਉਲਟੀ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਆ ਜਾਵੇ।

× ਦੋ-ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬੁਖ਼ਾਰ ਹੋਵੇ।

× ਤਿੱਖੀ ਢਿੱਡ ਪੀੜ।

× ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜ।

× ਨਜ਼ਰ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਵੇ।

× ਬੇਹੋਸ਼ੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾਪੇ।

× ਬੱਚਾ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਨਾ ਸਮਝੇ।

× ਹੱਥ ਪੈਰ ਠੰਢੇ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਣ।

× ਚਮੜੀ ਪੀਲੀ ਪੈ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਨੀਲੀ ਹੋ ਜਾਵੇ।

× ਤੇਜ਼ ਬੁਖ਼ਾਰ ਅਤੇ ਧੌਣ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਵੇ।

× ਗਾੜ੍ਹੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਉਲਟੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਉਲਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਟੱਟੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਆਵੇ।

× ਬੁੱਲ ਸੁੱਕਦੇ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਅੰਦਰ ਧਸੀਆਂ ਦਿਸਣ।

× ਸਾਹ ਤੇਜ਼ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਧੜਕਨ ਵੀ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ।

× ਤਾਲੂਆ ਡਿੱਗ ਪਵੇ ਜਾਂ ਉੱਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ਪਿਸ਼ਾਬ ਨਾ ਆ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਪਿਸ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਹੋਵੇ।

ਸੰਪਰਕ: 0175-2216783

ਖਾਜ, ਖੁਸ਼ਕੀ ਤੇ ਸਿੱਕਰੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਦਾ ਗੇਂਦੇ ਦਾ ਫੁੱਲ

ਕਈ ਵਾਰ ਖੁਸ਼ਕੀ, ਸਿੱਕਰੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਸ਼ੈਂਪੂ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਸਿਰ ’ਚ ਖਾਜ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਖਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣ ’ਤੇ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ? ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੋ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰ ’ਚ ਖਾਜ ਕਰਨ ’ਚ ਵੀ ਸ਼ਰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਰ ਦੀ ਖਾਜ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਮਹਿੰਗੇ ਉਤਪਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਇਸ ’ਚ ਖਾਜ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਖਾਜ ਅਤੇ ਸਿੱਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ;ਗੇਂਦੇ ਦੇ 4 ਫੁੱਲ ਲਓ। 500 ਮਿਲੀ ਲੀਟਰ ਪਾਣੀ ’ਚ ਅੱਧੇ ਨਿੰਬੂ ਦਾ ਰਸ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਲਓ। ਠੰਡਾ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੈਂਪੂ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ’ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਲ ਲਓ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੈਂਪੂ ਲਗਾ ਕੇ ਸਿਰ ਸਾਫ ਕਰ ਲਓ। ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਰੂਪ ’ਚ ਸੁੱਕਣ ਦਿਓ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਡਰਾਇਰ ਨਾਲ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਕਾਓਗੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਫਿਰ ਤੋਂ ਖਾਜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿਰ ਨਹਾਉਣ ਨਾਲ ਖਾਜ ਅਤੇ ਸਿੱਕਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇਗਾ।

ਕੰਨ ਦਾ ਦਰਦ ;ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਕੰਨਾਂ ’ਚ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਕੰਨ ਦਾ ਪੁਰਾਣੇ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਦਰਦ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਸ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੋ ਅਤੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਬੂੰਦਾਂ ਇਸਦੀਆਂ ਕੰਨ ’ਚ ਪਾਓ ।

ਸਰੀਰ ਦਾ ਸਟੈਮਿਨਾ ਵਧਾਏ;ਇਕ ਚਮਚ ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਬੀਜ ਏਨੀ ਹੀ ਮਾਤਰਾ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੀ ਲੈ ਕੇ ਇਕ ਕੱਪ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਪੀਣ ਨਾਲ ਸਟੈਮਿਨਾ ਵੱਧ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵੀ ਵਧਦੀ ਹੈ ।

ਹੱਥ ਪੈਰ ਫਟ ਜਾਣੇ;ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਵੈਸਲੀਨ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ 2 ਵਾਰ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਫੱਟਣਾ ਠੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ।

ਬੁਖਾਰ ਲਈ ਫਾਇਦੇਮੰਦ;ਐਂਟੀ-ਬੈਕਟੀਰੀਅਲ ਅਤੇ ਐਂਟੀ-ਵਾਇਰਲ ਗੁਣਾਂ ਕਾਰਨ ਗੇਂਦੇ ਦਾ ਫੁੱਲ ਬੁਖਾਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਇਨਸਾਨ ਦਾ ਬੁਖਾਰ ਘੱਟ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਅਜਿਹੇ ’ਚ ਗੇਂਦੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀ ਚਾਹ ਪੀਣ ਨਾਲ ਬੁਖਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਘੇਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸ਼ਹਿਦ, ਕਰੋ ਇੰਝ ਇਸਤੇਮਾਲ

ਜਲੰਧਰ - ਖੂਬਸੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸਭ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਇਸ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਾਲੇ ਧੱਬੇ ਹੋਣਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੀਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਮ ਜਿਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸਾਰਿਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੰਪਿਊਟਰ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਆਮ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਂਝ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਪਰ ਤਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣ ‘ਚ ਸ਼ਹਿਦ ਕਾਫੀ ਮਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰ ਦਾ ਹੈ।

1 ਸ਼ਹਿਦ - ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੋ ਤਾਂ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਈ ਸਿਰਫ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਸ਼ਹਿਦ ‘ਚ ਮੋਇਸਚਾਰਾਈਜ਼ਰ ਦਾ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਕਨ ਟੋਨਰ ਅਤੇ ਕੰਲੀਜ਼ਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਘੇਰਿਆਂ ‘ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਾਫੀ ਲਾਭ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਲਈ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਫਿਰ ਚਿਹਰਾ ਧੋ ਲਓ।

2. ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਖੀਰੇ ਦਾ ਰਸ - ਖੀਰੇ ਦੇ ਜੂਸ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਨੂੰ ਇੱਕਠੇ ਮਿਲਾਕੇ ਲਗਾਉਣ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਥੱਲੇ ਲਗਾਓ ਅਤੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਇੰਝ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦਿਓ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੁੱਕ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਾਦੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਧੋ ਲਓ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹਫਤੇ ‘ਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਫੀ ਫਾਇਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3 ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਬਦਾਮ ਦਾ ਤੇਲ – ਬਦਾਮ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਨਿਖਰਦੀ ਹੈ। ਇਸਦੀਆਂ 4 ਬੂੰਦਾਂ ਅੱਧੇ ਚਮਚ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਓ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਹੇਠਾਂ ਲਗਾਓ। ਫਿਰ ਬਾਅਦ ‘ਚ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਧੋ ਲਓ।

4 ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਨਿੰਬੂ - ਨਿੰਬੂ ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਬਲੀਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਨਿੰਬੂ ਦੇ ਰਸ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਸ਼ਹਿਦ ‘ਚ ਮਿਕਸ ਕਰੋ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਲਗਾਓ। 20 ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਧੋ ਲਓ।

5. ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਕੇਲੇ - ਜੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਥੱਲੇ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕੇਲੇ ਨੂੰ ਮੈਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਸ ‘ਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਵੀ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਇਹ ਮਿਸ਼ਰਨ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਠੰਡਕ ਦੇਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਾਲੇ ਘੇਰੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ‘ਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਈਦ-ਉਲ-ਅਜ਼ਹਾ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਤੇ ਮਹੱਤਵ

ਡਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਇਦਰੀਸ

ਇਸਲਾਮੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਈਦ-ਉਲ-ਫਿਤਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੂਜਾ ਵੱਡਾ ਤਿਉਹਾਰ ਈਦ-ਉੱਲ ਅਜ਼ਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਈਦ-ਅਲ-ਅਜ਼ਹਾ, ਈਦ-ਅਲ-ਕੁਰਬਾਨ, ਈਦ-ਅਲ-ਅਧਹਾ, ਅਲ-ਈਦ-ਅਲ ਕਬੀਰ (ਵੱਡੀ ਈਦ), ਈਦ-ਅਲ-ਬਕਰ, ਬਕਰੀਦ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦ 'ਈਦ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਦਾਅਵਤ ਜਾਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਦਾਇਕ ਖਾਣਾ ਤੇ ਖੁਆਉਣਾ, ਛੁੱਟੀ ਆਦਿ ਵੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ, ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਸਭਿਆਚਾਰ ਵਿਚ ਈਦ-ਅਲ-ਬਕਰ, ਬਕਰੀਦ ਅਤੇ ਬਕਰਾ ਈਦ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹੀ ਸ਼ਬਦ 'ਅਜ਼ਹਾ' ਜਾਂ ਅਧਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹਲਾਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਵੇਂ ਨਿਰੁਕਤੀ ਤੋਂ ਬੋਲਚਾਲ ਦੀ ਬੋਲੀ ਪੱਖੋਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਹਨ ਪਰ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ- ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਈਦ, ਭਾਵ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਹੋਰ ਲੋੜਵੰਦ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਈਦ-ਅਲ-ਬਕਰ ਜਾਂ ਬਕਰੀਦ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਬੜਾ ਦਿਲਚਸਪ ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹ ੈ। ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਆਖ਼ਰੀ ਨਬੀ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਸੱਲਾਲਾਊ ਇਲੈਵਸੱਲਮ (ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੱਬ ਦੀ ਰਹਿਮਤ) ਦੇ ਨਵੁੱਬਤ ਕਾਲ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਪੱਚੀ ਸੌ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੁ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਅਲੈਸਲਾਮ (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਮ ਹੈ) ਪੈਗੰਬਰ ਹੋਏ ਹਨ। ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦਾ ਜਨਮ ਇਰਾਕ ਵਿਚ ਵਹਿੰਦੇ ਦਰਿਆ ਫ਼ਰਾਤ ਦੇ ਕੰਢੇ, ਵਸੇ ਉਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਈਦ-ਅਲ-ਬਕਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬਾਰੇ ਕੁਰਆਨ ਮਜੀਦ ਦੇ ਭਾਗ ਨੰਬਰ 18 ਤੇ 23 ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ (ਅਲੈਸਲਾਮ) ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸਮਾਈਲ ਬਾਰੇ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਇਸਮਾਈਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੇਡੂ (ਦੁੰਬਾ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦੌਰਾਨ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ (ਅਲੈਸਲਾਮ) ਦੀ ਪਤਨੀ ਬੀਬੀ ਹਾਜਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਬਾਪ ਅਤੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਸ਼ੈਤਾਨ ਤੋਂ ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਲਈ ਕੰਕਰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਮਾਰਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸੋ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿਚ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਈਦ ਅਤੇ ਹੱਜ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ੈਤਾਨ ਨੂੰ ਕੰਕਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਇਸ ਘਟਨਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ। ਬਕਰਾ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਦੋ ਰਕਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਹਲਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਲਾਲ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ (ਭਾਵ ਰਲਾ-ਮਿਲਾ ਕੇ) ਤਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ, ਦੂਜਾ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਤੀਸਰਾ ਗਰੀਬ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗਰੀਬ ਤੋਂ ਭਾਵ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ-ਤੁਰਸ਼ੀ ਕਾਰਨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਅਸਮਰਥ ਹਨ। ਹਨਫ਼ੀ ਸਕੂਲ ਅਨੁਸਾਰ ਵਧੇਰੇ ਲੋਕ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਲਈ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਯਤੀਮਾਂ, ਮਸਕੀਨਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜ਼ਰੂਰਤਮੰਦਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਹਲਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ- ਬੱਕਰਾ, ਬੱਕਰੀ, ਭੇਡ, ਲੇਲਾ, ਊਠ, ਵੱਛਾ, ਮੱਝ, ਕੱਟਾ ਆਦਿ। ਬਕਰਾ ਈਦ ਹਿਜਰੀ ਕੈਲੰਡਰ ਦੇ ਅੰਤਿਮ ਮਹੀਨੇ ਧੂ-ਅਲ-ਹਿਜਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿਲ ਹਿਜਾ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਦੀ 10 ਤੋਂ 12 ਤਾਰੀਖ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਜ਼ਿਲ ਹਿਜਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ, ਹੱਜ ਕਰਨ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਯਾਤਰਾ ਦਾ ਮਹੀਨਾ।

ਬਕਰਾ ਈਦ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਦੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਰਧਾ, ਸਾਦਗੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਹਜ਼ਰਤ ਇਬਰਾਹੀਮ (ਅਲੈਸਲਾਮ) ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਇਕਲੌਤੇ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਪੁੱਤਰ ਦੀ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਲਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਯਾਦ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਦੌਰਾਨ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਮੁਲਕ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਤੇ ਵਪਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਲਈ ਸਮਰਪਿਤ, ਸ਼ਰਧਾ, ਦਿਆਲਤਾ ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਏਕਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ। ਇਸਲਾਮੀ ਧਾਰਮਿਕ ਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੋਮਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਗੋਸ਼ਤ ਜਾਂ ਖ਼ੂਨ ਰੱਬ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਮੰਤਵ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਗੋਂ ਸਮਾਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ 'ਚ ਰੱਬ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਲਈ ਗਰੀਬਾਂ ਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਵਾਸਤੇ ਕੁਝ ਕੁਰਬਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਸੰਕਟ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਜਾਂ ਗੋਸ਼ਤ ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਖ਼ਲੀਫਾ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸੱਚਮੁੱਚ ਸ਼ੇਰ-ਏ-ਪੰਜਾਬ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਜਦੋਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਾਗ ਡੋਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਫ਼ਾਇਦਾ ਲੈ ਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨ ਧਾੜਵੀ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਰ੍ਹਾ ਖੈਬਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਾਖ਼ਲ ਹੋ ਕੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟਮਾਰ ਕਰ ਕੇ ਵਾਪਸ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਪਰਤ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਗ਼ਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਤੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਤੇ ਹਿੰਦੂਆਂ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੁਲਮ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਸਮੇਂ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਭਾਵ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਰਿਆਸਤੀ ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਫ਼ਗਾਨੀ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਮਿਸਲ ਸਰਦਾਰ ਕਿਸੇ ਬਾਹਰਲੇ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਇਕਮੁੱਠ ਹੋ ਕੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਆਮ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਸਲ ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੋਢੀ ਸਰਦਾਰ ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦਰ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ 25 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕੁਝ ਪਸ਼ੂ ਸਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰਕ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਪਿੰਡ ਸ਼ੁਕਰਚੱਕ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲੋਂ ਰਾਖੀ ਟੈਕਸ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰਲੇ ਧਾੜਵੀਆਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸਿਪਾਹੀ ਸੀ। ਬੁੱਧ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੌਧ ਸਿੰਘ ਤੇ ਫਿਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਨਾ-ਕਾਮਯਾਬ ਕੀਤੇ ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਵਾਪਸ ਅਫ਼ਗਾਨ ਪਰਤਦਿਆਂ ਉਸ ਕੋਲੋਂ ਭਾਰਤੀ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਵੀ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਉਹ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਤੋਂ ਲੁੱਟ ਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਨੇ ਕੁੱਲ ਸੱਤ ਹਮਲੇ ਦਰ੍ਹਾ ਖੈਬਰ ਦੇ ਰਸਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਹਰ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ। ਸਰਦਾਰ ਚੜ੍ਹਤ ਸਿੰਘ ਵੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਖ਼ੁਦ ਕੋਲੋਂ ਗੋਲੀ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਮਗਰੋਂ ਸ਼ੁਕਰਚੱਕੀਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਆ ਗਈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਦਲ ਖ਼ਾਲਸਾ ਫ਼ੌਜ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਤੇ ਰਾਜ ਕੌਰ ਦੇ ਘਰ 13 ਨਵੰਬਰ 1780 ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। 6 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਚੇਚਕ ਦੇ ਹਮਲੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੀ ਖੱਬੀ ਅੱਖ ਜਾਂਦੀ ਰਹੀ। ਮਿਸਲੀ ਝਗੜਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਕੋਲੋਂ ਕਨ੍ਹਈਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ। ਕਨੱਈਆ ਮਿਸਲ ਦੀ ਸਰਦਾਰਨੀ ਸਦਾ ਕੌਰ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਸ਼ਕਤੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਮਹਿਤਾਬ ਕੌਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਸ਼ਸ਼ਤਰ ਵਿੱਦਿਆ ਅਤੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਰਤ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਬਹੁਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਸਦਾ ਕੌਰ, ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁਰੂ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੌਂ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਮਹਾਂ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਗਈ ਤੇ ਮਿਸਲ ਦਾ ਭਾਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਣ ਪਿਆ। ਮਹਿਜ਼ 13 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਹਿਲੀ ਜੰਗ ਜਿੱਤੀ। 12 ਅਪਰੈਲ 1801 ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕੁਲ ਦੇ ਵਾਰਸ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਕੀਤਾ।

ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉੱਤੇ ਇੱਕਾ ਦੁੱਕਾ ਹਮਲੇ ਕੀਤੇ ਤੇ ਅਖ਼ੀਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜੰਗ ਲਈ ਲਲਕਾਰਿਆ। ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹ ਜ਼ਮਾਨ ਨੂੰ ਕਰਾਰੀ ਹਾਰ ਦੇ ਕੇ ਵਾਪਸ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਭਜਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਦਰ੍ਹਾ ਖੈਬਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਮਿਸਲਾਂ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰ ਲਿਆ। 9 ਫ਼ਰਵਰੀ 1819 ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਸੰਧੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਪਾਰ ਉੱਤਰ, ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਗੇ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਦੱਖਣ ਤਕ ਸੀਮਤ ਰਹੇ।

ਸ਼ਾਹ ਮਹਿਮੂਦ ਨੇ ਕਾਬਲ ਦਾ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੂਜਾ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹੀ (ਸ੍ਰੀਨਗਰ) ਦੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਲਿਆ। ਸ਼ਾਹ ਸੂਜਾ ਕੋਲ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਸੀ। ਵਫ਼ਾ ਬੇਗ਼ਮ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੋਲ ਫ਼ਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੂਜਾ ਨੂੰ ਕੈਦ ਵਿੱਚੋਂ ਛੁਡਵਾ ਦੇਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਸੌਂਪ ਦੇਵੇਗੀ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੂਝਵਾਨ ਨੀਤੀ ਸਦਕਾ ਸ਼ਾਹ ਸੂਜਾ ਨੂੰ ਛੁਡਵਾ ਲਿਆ ਤੇ ਲਾਹੌਰ ਲੈ ਆਇਆ। ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ਼ਾਹ ਸ਼ੂਜਾ ਨੂੰ ਕਾਬਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਜੋ ਕਲਗੀ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਦਸਤਾਰ ਉੱਪਰ ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿਖੇ ਸਜਾਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਸੰਗਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਜਾਂ ਪੜਪੋਤਰੇ ਭਾਰਾ ਸਿੰਘ ਤੋਂ 1,25,000 ਮੋਹਰਾਂ ਦੇ ਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਲਾਹੌਰ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਉਪਰਲੀ ਮਮਟੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਇਹ ਕਲਗੀ ਭੇਟ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਹ ਕਲਗੀ ਕਦੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਦਸਤਾਰ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਸਜਾਈ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੰਗੀ ਮਿਸਲ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪਾਸੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਤੋਪ 'ਜਮ-ਜਮ ਤੋਪ' ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਲਗਪਗ 23 ਕਿੱਲੋ ਬਾਰੂਦ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਧਰਮ ਦੇ ਲੋਕ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ 40 ਸਾਲਾ ਰਾਜ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੰਨਾ ਉੱਚਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਰ ਸਿਕੰਦਰੇ-ਆਜ਼ਮ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਿੱਤੇ ਹੋਏ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਉਹੀ ਵਿਹਾਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਮਲਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਹਮੇਸ਼ਾ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਿਹਾ, ਕਦੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ਤਿੱਬਤ ਤਕ ਫੈਲਿਆ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦਖ਼ਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਧਰਮ ਮੰਨਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਸੀ।

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ 27 ਜੂਨ, 1839 ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਦੀਵੀਂ ਵਿਛੋੜਾ ਦੇ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਆਪਸੀ ਝਗੜਿਆਂ ਕਾਰਨ ਖਿੰਡ-ਪੁੰਡ ਗਿਆ ਤੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਉਪਰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਰਾਜ ਨੇ ਪੈਰ ਪਸਾਰ ਲਏ। ਖ਼ਾਲਸਾ ਰਾਜ ਦਾ ਕੋਹਿਨੂਰ ਹੀਰਾ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕਲਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦਾ ਮਾਲ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਲੈ ਗਈ।

ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਸਾਰੂ ਸਮਾਜੀਕਰਨ

ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਰੋਹਲਾ

ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਉਸਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਜਨਮ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਅਸਮਾਜਿਕ, ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਅੰਦਰ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਅਸਮਾਜਿਕ ਗੁਣ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਸਮਾਜ ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ-ਜਨਮੇ ਜੀਅ ਨੂੰ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਮੈਂਬਰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਖ਼ੁਦ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਸ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਖਲਾਈ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜੀਕਰਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੜਾਅ ਬਚਪਨ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਚੇਸ਼ਟਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਾ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਸਾਥੀ-ਸਮੂਹ, ਗੁਆਂਢ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਵਿਅਕਤੀ ਇਹ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਬੋਲਣਾ, ਚੱਲਣਾ, ਖਾਣਾ, ਪਹਿਨਣਾ ਅਤੇ ਸੋਚਣਾ ਹੈ। ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ, ਵੱਡਿਆਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗ਼ਲਤ ਵਿਵਹਾਰ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹਨ। ਪਰ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕਈ ਕਾਰਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਏਜੰਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਪਰ ਅੱਜ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਕੋਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਕਮਾਊ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਲਦੀ ਘਰ ਤੋਂ ਕੰਮ ਲਈ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਮੁੜਦੇ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਛੋਟੇ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਰੈਚਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਸਦਾ ਅਸਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਚੇ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਜਾਂ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਕੋਲੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੰਮ ਤੋਂ ਥੱਕ ਕੇ ਘਰ ਆਉਣ 'ਤੇ ਮਾਪੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੁਣ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੁੱਝੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਲੁਭਾਵਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਾ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ। ਪਰ ਜੋ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਸਕੂਲੋਂ ਛੁੱਟੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਨ-ਡੋਰ ਖੇਡਾਂ ਜਿਵੇਂ ਵੀਡੀਓ ਗੇਮ, ਮੋਬਾਇਲ ਗੇਮ, ਕੰਪਿਊਟਰ ਗੇਮ ਆਦਿ ਉੱਪਰ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਬਿਤਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਮ ਹੀ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਉੱਨਤੀ ਕਾਰਨ ਸਾਡਾ ਸੰਸਾਰ ਸੁੰਗੜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਬਣਨ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵੀ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਤਕਨੀਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤਕਨੀਕਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਯੰਤਰ-ਨਿਰਭਰ ਬਣਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਵਟਸਐਪ, ਫੇਸਬੁੱਕ, ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਆਦਿ। ਅਸੀਂ ਆਹਮੋ-ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਂ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਕਨੀਕੀ-ਜੁਗਤਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਲੱਗੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਰਟ ਫੋਨ ਵਿੱਚ ਗੇਮਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਸਮੋ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਵਟਸਐਪ, ਫੇਸਬੁੱਕ, ਇੰਸਟਾਗ੍ਰਾਮ ਆਦਿ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਕਾਊਂਟ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਗ੍ਰਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ, ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਦੂਰੀ ਆ ਗਈ ਹੈ। ਜੇ ਬੱਚਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਵਿਚਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਚੰਗੀ-ਬੁਰੀ ਸਮਝ ਤੋਂ ਵਾਕਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕੇਗਾ। ਉਸਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਉਸ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਂਗੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਤੋਂ ਸਾਡੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਜਾਂ ਖ਼ੂਬੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਕਦੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤਜਰਬੇ ਸਾਂਝੇ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਮਿਲਾਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੂਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਆਪਣੇ ਸਕੇ ਚਾਚੇ ਤਾਇਆਂ ਤੋਂ ਵੀ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਲਈ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੁਆਂਢੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਕੇ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਹੀ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਖਾਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਬੱਚੇ ਪੇਪਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਨੰਬਰ ਆਉਣ ਕਾਰਨ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀ ਕਮੀ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵੱਡੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਚਾ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਅਤੇ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਜਾਂ ਹਾਰਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਆਤਮ-ਹੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਤਜਰਬੇ ਦੇ ਕੇ ਸਾਡੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਵਿਅਕਤੀ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਖ਼ਰਾਬ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਆਪਣੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਰਵੱਈਆ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਪ੍ਰਤੀ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਦੀ ਗੱਲ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕੋਰੀ ਕਲਪਨਾ 'ਤੇ। ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰਵੱਈਆ ਕਈ ਵਾਰੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਮਾਪੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉੱਜਵਲ ਭਵਿੱਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਵੱਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ। ਉਹ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਘਰ ਆ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਮਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਉਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਖੇਡਣ ਲਈ ਭੇਜਣ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੋ ਸਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡ ਕੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਅਤੇ ਦਰਜਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸਹੀ ਰਾਹ ਤੋਂ ਵਿਚਲਿਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਵਾਂਗੇ ਉਵੇਂ ਦਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਨਤੀਜਾ ਮਿਲੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਆਓ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਈਏ।

ਬਾਲ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੀਜੀਏ ਸਦਾਚਾਰ ਦੇ ਬੀਜ

ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੰਗ

ਬੱਚੇ ਦਾ ਮਨ ਕੱਚੀ ਮਿੱਟੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਮਨ ਚਾਹਿਆ ਰੂਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਉਸਦੇ ਮਨ ਦੇ ਕੋਰੇ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸੂਝ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਸੁਭਾਅ, ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਦੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰ ਰਚ ਕੇ ਇੱਕ ਸੋਹਣੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਤਕਦੀਰ ਦੀ ਕਲਮ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਬੁਰਸ਼ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਾਪਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਰੰਗ ਭਰ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਮਨ ਭਾਉਂਦਾ ਰੂਪ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਰੀਰਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਹੀ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸਗੋਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਮਾਨਸਿਕ ਰਚਨਾ ਲਈ ਵੀ ਲੋੜੀਂਦਾ ਧਿਆਨ ਅਤੇ ਮਾਹੌਲ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸੋਝੀ ਹੋਣ ਤੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ, ਅਣਗੌਲਿਆ ਅਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਰੋਂਦਿਆਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਤੱਕ ਮਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਬੇਧਿਆਨੀ ਵਿੱਚ ਪਲਣਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਮਾਗ਼ 'ਤੇ ਮਾਰੂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਉਪਜਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਜੇਕਰ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਘਟੇਗੀ ਤਾਂ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਕੀਮਤ ਵੀ ਨਹੀਂ ਘਟੇਗੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਤਵ, ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਤਿ ਸੂਖ਼ਮ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਖੇਡ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਗ਼ਲਤੀ ਅਤੇ ਅਣਗਹਿਲੀ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ

ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦਾ ਮਾਹੌਲ, ਸਹੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਬੌਧਿਕ ਖ਼ੁਰਾਕ ਨਹੀਂ ਦੇ ਪਾਉਂਦੇ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਟੇ-ਮਾਟੇ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਲਈ ਘਾਤਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੋਝੀ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਚਪਨ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਾ ਜੋ ਕੁਝ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਦੇ, ਬੋਲਦੇ ਅਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਬਾਲ ਮਨ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਸਦੇ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਮੁੱਢ ਬੱਝਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਅਰਸੇ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਦਗੁਣਾਂ ਦੀ ਗੁੜਤੀ ਮਿਲ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੱਚਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰ ਕੇ ਰੱਖੇਗਾ ਅਤੇ ਡੋਲੇਗਾ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਣਿਆ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਖ਼ੁਦ ਉਹ ਬਣ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਉਹ ਜੀਵਨ ਜੀਅ ਕੇ ਦਿਖਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੱਚਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਹੀਂ ਨਕਲ ਦਾ ਧਾਰਨੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬਚਪਨ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਿੱਖਿਆ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਹੌਲ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਨੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੋੜ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਅਤੇ ਸੇਧ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਗੁਣ ਇੱਥੇ ਰੰਗ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਸਹਿਪਾਠੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸੇਧ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਲੋੜੀਂਦੀ ਸਖ਼ਤੀ ਬੱਚੇ ਦੀ ਚੰਗੀ ਵਿੱਦਿਆ ਦਾ ਰਾਹ ਪੱਧਰਾ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤੀ ਤੋਂ ਵੀ ਕੰਮ ਲੈਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਸਕੇ ਕਿ ਮੇਰੇ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਲਾਡ-ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਆਦਤ ਪੈ ਜਾਵੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਠੀਕ-ਗ਼ਲਤ ਅਤੇ ਚੰਗੇ-ਮਾੜੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਗ ਹਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਅਤੇ ਫਜ਼ੂਲ ਦੀ ਮੰਗ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ 'ਤੇ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾਲ ਵਰਜ ਦਿਓ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਮਝਾਓ। ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਇੰਨੀ ਵੀ ਸਖ਼ਤੀ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਉਹ ਮਸਤੀ, ਸ਼ਰਾਰਤ ਅਤੇ ਖੇਡਣ ਦੇ ਹੱਕ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਫ਼ਰਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਅਤੇ ਨੰਬਰਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੰਨਾ ਉਲਝਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਤਾਂ ਹੀ ਫ਼ਲਦਾਇਕ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਪਰਿਵਾਰਕ, ਆਚਰਣਕ, ਵਿਵਹਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ ਖਰਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਿਤਾਬੀ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਿੱਦਿਆ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨੈਤਿਕਤਾ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰ ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਰਹੁ-ਰੀਤਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦਬਾਓ ਅਤੇ ਤਣਾਓ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਮਾਨਸਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਸਰ ਸਰੀਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕਪੂਰ

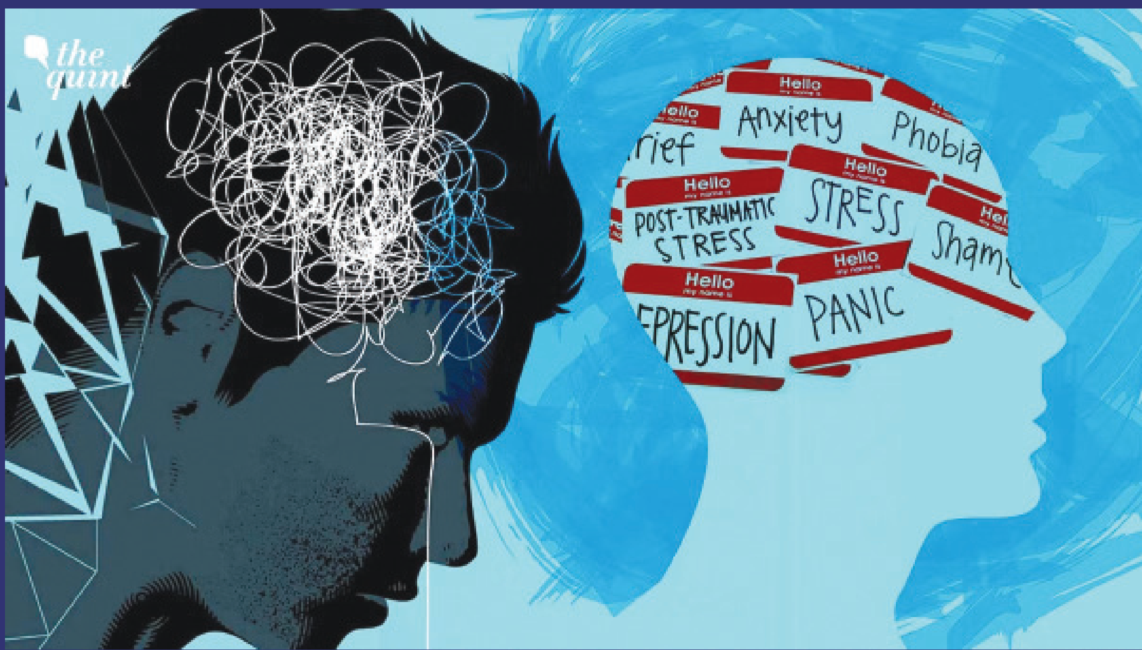

ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੱਸੋਗੇ, ਅੱਗੋਂ ਦੁੱਗਣੀਆਂ ਤਿੱਗਣੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਬਹੁਤੇ ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ ਰੁੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਇਕ-ਦੂਜੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤਣਾਓ-ਦਬਾਓ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਸੋ ਇਲਾਜ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਤੌਖ਼ਲਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਪਤਨੀ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਗਈ ਅਤੇ ਪਤੀ ਹੁਣ ਪਾਗ਼ਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ਗ਼ਲਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਗੜੇ ਵਿਹਾਰ ਰਾਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁਗਤਿਆ ਰੋਗ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਬਾਓ ਅਕਸਰ ਕੰਮ ਦਾ ਤੇ ਤਣਾਓ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ, ਰਾਜਨੀਤਕ ਅਤੇ ਕੰਮਕਾਜੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਬਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਤਣਾਓ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਘਰੋਂ ਬਾਹਰ ਅਸੀਂ ਅਕਸਰ ਦਬਾਓ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂਕਿ ਘਰ ਅੰਦਰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਨਾ ਕਰ ਸਕਣ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਸੁਖਾਵੇਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਤਣਾਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਉਪਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖ ਤਣਾਓ-ਮੁਕਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਦਬਾਓ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਦਬਾਓ ਵੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਤਣਾਓ ਦਾ ਵੀ ਸਾਹਮਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੁਰਸ਼ ਵੱਲੋਂ ਇਸਤਰੀ ਉੱਤੇ ਦਬਾਓ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਪੁਰਸ਼ ਵਿਚ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ ਅਥਾਹ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਅਕਸਰ ਆਤਮਘਾਤ ਅਤੇ ਤਲਾਕ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸ਼ੁੱਧ ਦਬਾਓ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸ ਤਣਾਓ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਰਲਗੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਜੋਕੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਜਮਾਤਾਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤਕ ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਬਾਓ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਤਣਾਓਗ੍ਰਸਤ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਬੜੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਰ ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਯੋਗ-ਗੁਰੂ, ਹਕੀਮ, ਡਾਕਟਰ ਜਾਂ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕੋਲ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਲਗਾਤਾਰ ਜਾਰੀ ਰਹੇ ਤਾਂ ਇਹ ਸ਼ੱਕਰ-ਰੋਗ ਜਾਂ ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੱਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਲੈਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਕਸਰ ਕੰਮ ਪ੍ਰਤੀ ਉਸ ਦੀ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਨਫ਼ਰਤ ਸੀ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਨੌਕਰੀ ਇਸ ਲਈ ਕਰੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਦਫ਼ਤਰ ਘਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਮ ਬਹੁਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਕ ਇਸਤਰੀ ਦਾ ਪਤੀ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਘਾਤ ਦਾ ਯਤਨ ਨਿਰੋਲ ਅਕੇਵੇਂ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ। ਪਤੀ, ਪਤਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਤਲਾਕ ਲੈ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿਖਾਉਣ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਅਧੀਨ ਆਪਣੇ ਤਿੰਨ ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਮੁਸੀਬਤ ਉਪਜਾ ਦਿੱਤੀ। ਕਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਸਮਰੱਥਾ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਕੇ ਨਸ਼ੇ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਗੈਂਗ ਉਸਾਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਸੜਕੀ ਮੌਤਾਂ ਦੀ ਵਧਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਕਾਹਲ ਅਤੇ ਤਣਾਓ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਬਾਓ ਅਧੀਨ ਕਿਸਾਨ ਆਤਮਘਾਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਕਾਰਨ ਹੀ ਇਸਤਰੀਆਂ ਠੰਢੀਆਂ ਅਤੇ ਪੁਰਸ਼ ਨਿਪੁੰਸਕ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਵਧਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਰਾਂਤੀ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀਕਰਨ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਤੇਜ਼ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਕੋਈ ਦੌੜ ਰਿਹਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਦਬਾਓ-ਤਣਾਓ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੌਖੇ ਸੰਚਾਰ ਕਾਰਨ ਸੂਚਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲਾ ਅਤੇ ਹਰ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਵਰਤਾਰੇ ਅਤੇ ਕਥਨ ਵਿਚ ਕੰਘੀ ਫੇਰਨ ਦੀ ਆਦਤ ਕਾਰਨ ਧਰਮ ਦੀਆਂ ਸਹਿਜ ਜੀਵਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਖੁਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗੀ ਰਿਸ਼ਤਾ, ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਣਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸੰਚਾਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਕਾਰਨ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਧਣ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀਆਂ ਦੱਸੋਗੇ, ਅੱਗੋਂ ਦੁੱਗਣੀਆਂ ਤਿੱਗਣੀਆਂ ਸੁਣਨੀਆਂ ਪੈਣਗੀਆਂ। ਬਹੁਤੇ ਪਿਓ-ਪੁੱਤਰ ਰੁੱਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤੀਆਂ ਮਾਵਾਂ-ਧੀਆਂ ਇਕ-ਦੂਜੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਤਣਾਓ-ਦਬਾਓ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਹਰ ਕੋਈ ਪੀੜਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੇ ਕੋਰਸ ਕਰਵਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਸੋ ਇਲਾਜ ਵੀ ਵੱਖਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤੀਹ ਸਾਲ ਤੋਂ ਇਹ ਤੌਖ਼ਲਾ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਲਾਤ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਪਤਨੀ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਅਖੀਰਲੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਛੱਡ ਗਈ ਅਤੇ ਪਤੀ ਹੁਣ ਪਾਗ਼ਲਖਾਨੇ ਵਿਚ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਾਂਗ ਤਣਾਓ ਦੇ ਅਰਥ ਹੀ ਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰੋਗ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ-ਵੱਖਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਨਾਲ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਧਣਾ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਲੁੱਟਾਂ-ਖੋਹਾਂ ਵਧਦੀਆਂ ਹਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਮੁਜਰਿਮ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਭੈੜੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਜੀਵਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਧ ਰਹੇ ਜੁਰਮਾਂ ਕਾਰਨ ਪੁਲੀਸ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਦਾਖਲੇ ਤੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਤਕ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪੜਾਓ 'ਤੇ ਤਣਾਓ ਹੈ। ਸੂਚਨਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਕਾਰਨ ਹਰ ਕਿਸੇ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਪਛੜ ਜਾਣ ਦਾ ਤਣਾਓ ਹੈ। ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਪਰੰਪਰਕ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਕਾਰਨ ਸਾਧਾਰਨ ਲੋਕ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਕਿਧਰੇ ਵਾਰੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੋਗੇ, ਤਣਾਓ ਉਪਜੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਵਧੇਰੇ ਤਣਾਓ ਉਪਜੇਗਾ। ਤਣਾਓ ਦਾ ਉਪਜਣਾ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਹੈ। ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਵਾਪਰੇਗਾ, ਹੋਰ ਤਣਾਓ ਉਪਜੇਗਾ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵੀ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਦਾ ਅਵਸਰ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਲੱਗਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਆਦਿ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤਾਂ ਸੁਖਾਵੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਹੀ, ਵਧਾਈਆਂ ਮੁੱਕਣ ਉਪਰੰਤ ਹਰ ਕੋਈ ਗੋਤੇ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਤਣਾਓ ਦਾ ਭਾਰਤੀ ਸੰਕਲਪ ਪੱਛਮੀ ਸੰਕਲਪ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਿਚ ਤਣਾਓ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਹੈ। ਯੂਰੋਪ ਵਿਚ ਫੁੱਟਬਾਲ ਦੇ ਮੈਚ ਤਣਾਓ ਅਤੇ ਦਬਾਓ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਰਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨਾ ਹੋਣ ਤਾਂ ਇਹ ਉਪਜਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਰੋਪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਖੇਡਾਂ, ਨਵੇਂ ਧੰਦਿਆਂ, ਕਾਢਾਂ ਆਦਿ ਵਿਚ ਉਹੀ ਭਾਗ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਣਾਓ ਅਤੇ ਦਬਾਓ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਰਿਕਾਰਡ ਅਧਿਕਤਮ ਦਬਾਓ ਅਤੇ ਉਚਤਮ ਤਣਾਓ ਵਿਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਕੇ ਹੀ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਭਾਰਤੀ ਤਣਾਓ-ਦਬਾਓ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਡਰਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਰਤੀ ਸਭਿਅਤਾ ਵਿਚ ਤਣਾਓ ਅਤੇ ਟਕਰਾਓ ਨੂੰ ਕਲੇਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿਚ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਲੇਸ਼ ਦੁੱਖ ਉਪਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਸਾਡਾ ਸਿਖਰਲਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੁੱਖ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਹੈ, ਤਣਾਓ-ਦਬਾਓ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਗ੍ਰੰਥ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਧੀਨ ਰਚੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਚਿੰਤਾ ਜਾਂ ਤਣਾਓ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇੱਛਾ ਵਿਚ ਹੈ। ਗੀਤਾ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਰਤੱਵ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ, ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਕਰੋ ਜਦੋਂਕਿ ਬੁੱਧ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਛਾ ਹੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸੰਨਿਆਸ ਅਤੇ ਮੋਕਸ਼ ਸਾਡੇ ਆਦਰਸ਼ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਧਰਮ ਤਿਆਗ 'ਤੇ ਬਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਰਧਮਾਨ-ਮਹਾਂਵੀਰ ਵਾਲੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤਿਆਗ ਉੱਤੇ। ਪੱਛਮੀ ਜੀਵਨ-ਆਦਰਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਪੁਲ, ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਇਮਾਰਤ, ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਹਾਜ਼ ਉਸਾਰਨ ਵਿਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਪੱਛਮੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਖੋਹਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਤੌਖ਼ਲਾ ਸਾਡੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਮਰੀਜ਼ ਤੁਰਨ-ਫਿਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਲੇਟੇ ਰਹਿਣ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਵਿਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੱਤ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਥੱਕ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਕਥਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਥਕਾਵਟ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਤਣਾਓ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਹਰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਢੰਗ ਹੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਲੱਛਣ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਜੇ ਹੜ੍ਹ ਆਇਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਵੱਖਰੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਬਹੁਤੇ ਇਕੋ ਜਿਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਣਾਓ ਦਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਇਹ ਨਵਾਂ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਉਪਜਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਸਿਰ ਹੀ ਦੁਖਦਾ ਹੈ, ਫਿਰ ਦੌਰੇ ਵੀ ਪੈਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਵੁਕ ਉਲਝਣਾਂ, ਮਾਨਸਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਪਤੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਉਪਰੰਤ ਮੁੱਢਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਸੋਹਣੀ ਨਹੀਂ, ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਬੜੀ ਸੋਹਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਕਰਕੇ ਪਤਨੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਰਨ ਤਕ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਵਿਆਹ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਬੱਚਾ ਨਾ ਹੋਣਾ, ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਾ ਲੱਗਣਾ, ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਵਿਚੋਂ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਣਾ ਖਹਿੜਾ ਛੱਡਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਕਲਾਸ ਵਿਚ ਉਬਾਸੀਆਂ ਲੈਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਖਿਆਲ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ ਇਤਨਾ ਨੀਰਸ ਅਤੇ ਅਕਾਊ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦਾ ਦਿਮਾਗ਼ ਹੀ ਸੌਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਡਾਕਟਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਡਰਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਅਜੀਬ ਅਜੀਬ ਹਰਕਤਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਜੇ ਸਮੱਸਿਆ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਇਲਾਜ ਸਬੰਧੀ ਨਿਰਣਾ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨਾ ਸੌਖਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਡੀ ਦਾ ਲੇਟ ਹੋਣਾ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਕੂਲ ਵਿਚੋਂ ਵਾਪਸੀ ਵਿਚ ਦੇਰ ਹੋਣੀ, ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਨਾ ਮਿਲਣੀ ਆਦਿ ਜਿਹੀਆਂ ਨਿਤਾਪ੍ਰਤੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੀ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨੌਕਰੀ ਤੋਂ ਜਵਾਬ, ਤਲਾਕ, ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਦਾ ਵਿਛੋੜਾ, ਸੇਵਾਮੁਕਤੀ ਆਦਿ ਸਥਿਤੀ ਗੰਭੀਰ ਤਣਾਓ ਉਪਜਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵਿਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਆਓ ਆਪਣੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦੂਰ ਕਰੀਏ

ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੁਗਲੀ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਅਜਿਹੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਜਾਣ, ਉਥੇ ਹੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਕੋਈ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਪੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਕਮੀ ਜਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੀ ਕਮੀਆਂ-ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਮਾੜਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਜਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣਾ ਮਨ ਪੂਰਾ ਪੱਕਾ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇੰਨੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਗੁੱਸਾ ਆਉਣਾ, ਚੁਗਲੀ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਆਦਿ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਛੋਟੀ-ਛੋਟੀ ਗੱਲ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਕਰ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ ਗੁੱਸਾ ਕਈ ਵਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਚੁਗਲੀ, ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨੀ ਅਜਿਹੀ ਆਦਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਕ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਹੈ। ਕੁਝ ਔਰਤਾਂ ਜਿਥੇ ਵੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਜਾਣ, ਉਥੇ ਹੀ ਚੁਗਲੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵੀ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਪੱਕਾ ਮਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦਿਨ ਲਈ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ। ਫਿਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅਜਿਹਾ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਦਤ ਪਾਓ।

ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਦੱਸਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਪਣੇ-ਆਪ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਹਨ, ਖੁਦ ਹੀ ਸੋਚੋ ਅਤੇ ਚੰਗੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਵੀ ਸੋਚੋ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਇਕ ਮਾੜੀ ਆਦਤ ਛੱਡ ਦੇਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਰੱਖੋ। ਚੰਗੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਪੜ੍ਹੋ। ਆਪਣੇ-ਆਪ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖੋ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹਰ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਸਿਫ਼ਤ ਆਪ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਉਮੀਦ ਨਾ ਰੱਖੋ ਕਿ ਕੋਈ ਤੁਹਾਡੀ ਸਿਫ਼ਤ ਕਰੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਮਾੜੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਨ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਆਤਮਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਚੀ ਖੁਸ਼ੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਵੇਗੀ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖੋ ਮੋਬਾਈਲ ਤੋਂ ਦੂਰ

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ-ਕਮਾਉਂਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ? ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਡਾਕਟਰ, ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਮਾਪਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬੱਚੇ ਵਧੀਆ ਸਿੱਖਿਆ ਲੈ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਯੋਗਦਾਨ ਜ਼ਰੂਰ ਪਾਉਣ। ਅੱਜ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ-ਲਿਖਾਈ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਇਸ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਮੋਬਾਈਲ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਮਦਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਿਹਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਬੜੇ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਮੋਬਾਈਲ ਸਹੂਲਤ ਦੇਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੌਰਾਨ ਮਦਦ ਨਾ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਰੰਜਨ ਲਈ ਘੰਟਿਆਂਬੱਧੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜਿੱਥੇ ਬੱਚੇ ਇਕਲਾਪੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅੱਜ ਦੇ ਭੱਜ-ਦੌੜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮਾਪਿਆਂ ਕੋਲ ਸਮੇਂ ਦੀ ਘਾਟ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇ ਪਾਉਂਦੇ। ਲਗਪਗ ਸਾਰੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਲੋਂ ਮੋਬਾਈਲ ਫੜਨ ਸਾਰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਗੇਮ ਖੇਡਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਬੱਚਾ ਘੰਟਿਆਂਬੱਧੀ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਯੂ ਟਿਊਬ ਉੱਤੇ ਬਾਲ ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇਖਣ ਲਈ ਵੀ ਕਈ-ਕਈ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲਗਾਤਾਰ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਲ, ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਉੱਤੇ ਮਾੜਾ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰ ਦੀਆਂ ਐਨਕਾਂ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਈ ਰਿਸਰਚ ਵਿਚ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਦੇਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 'ਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ। ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਬੇਲੋੜੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿਚ ਤਣਾਅ, ਆਟਿਜ਼ਮ, ਬਾਈਪੋਲਰ ਡਿਸਆਰਡਰ, ਮੋਟਾਪਾ, ਨੀਂਦ ਦੀ ਕਮੀ, ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਲਤ ਲੱਗਣਾ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਿਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਕਿੰਞ ਕਰੀਏ ਬਚਾਅ

ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੁਝੇਵਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁੱਝ ਨਾ ਕੁੱਝ ਸਮਾਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਲਈ ਮੋਬਾਈਲ ਦੀ ਮਦਦ ਲੈਣ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਖੁਦ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਖੇਡਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਹੋ ਸਕੇ। ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਹਾਨ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਣ। ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਦੌਲਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਂਦੇ-ਕਮਾਉਂਦੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਹੀ ਨਾ ਦੇ ਸਕੇ ਜਾਂ ਬੱਚੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਨਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ? ਪਦਾਰਥਵਾਦੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਲੋੜ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਚੰਗੀ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਂਅ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਣ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਗੋਲੀ ਮਾਰਨ ਮਗਰੋਂ ਜਦੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਚੀਕਿਆ

ਭੁਵਨੇਸ਼ਵਰ ਨਾਲ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯਾਦਾਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸੁਖਦ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੰਭੀਰ ਰੂਪ 'ਚ ਬਿਮਾਰ ਹੋਏ ਸੀ ਜਿਸ ਕਾਰਨ 1964 ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ 1967 ਦੇ ਚੋਣ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੌਰਾਨ ਇੰਦਰਾ 'ਤੇ ਪੱਥਰ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨੱਕ ਦੀ ਹੱਡੀ ਟੁੱਟ ਗਈ ਸੀ।

30 ਅਕਤੂਬਰ 1984 ਦੀ ਦੁਪਹਿਰ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਜੋ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਾਂਗ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੂਚਨਾ ਸਲਾਹਕਾਰ ਐੱਚ.ਵਾਈ ਸ਼ਾਰਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਇੰਦਰਾ ਨੇ ਤਿਆਰ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਵੱਖ ਬੋਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤੇਵਰ ਵੀ ਬਦਲ ਗਏ।ਰੇਹਾਨ ਫਜ਼ਲ ਦੀ ਪੜਚੋਲ

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਬੋਲੀ, "ਮੈਂ ਅੱਜ ਇੱਥੇ ਹਾਂ। ਕੱਲ੍ਹ ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਹੋਵਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾ ਰਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਜੀਵਨ ਲੰਬਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਜੀਵਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲਾਇਆ ਹੈ।"ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਖ਼ਰੀ ਸਾਹ ਤੱਕ ਇਹੀ ਕਰਦੀ ਰਹਾਂਗੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਮਰਾਂਗੀ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਕਤਰਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ 'ਚ ਲੱਗੇਗਾ।" ਕਦੇ-ਕਦੇ ਹੋਣੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਲੈ ਕੇ ਭਵਿੱਖ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਰਾਜਭਵਨ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਰਾਜਪਾਲ ਬਿਸ਼ੰਭਰਨਾਥ ਪਾਂਡੇ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਹਿੰਸਕ ਮੌਤ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ।

ਇੰਦਰਾ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਹੀ ਸੀ।

ਪੂਰੀ ਰਾਤ ਨਹੀਂ ਸੁੱਤੇ

ਉਸ ਰਾਤ ਇੰਦਰਾ ਜਦੋਂ ਦਿੱਲੀ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਕਾਫ਼ੀ ਥੱਕ ਗਏ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੁੱਤੇ। ਸਾਹਮਣੇ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸੌਂ ਰਹੀ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਆਪਣੇ ਦਮੇ ਦੀ ਦਵਾਈ ਲੈਣ ਦੇ ਲਈ ਉੱਠ ਕੇ ਬਾਥਰੂਮ ਵੱਲ ਗਏ ਤਾਂ ਇੰਦਰਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਜਾਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੋਨੀਆ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਰਾਜੀਵ' ਮੁਤਾਬਕ ਇੰਦਰਾ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਬਾਥਰੂਮ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਤਬੀਅਤ ਫ਼ਿਰ ਵਿਗੜੇ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਦੇ ਦੇਣਾ, ਮੈਂ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹਾਂ।

ਹਲਕਾ ਨਾਸ਼ਤਾ

ਸਵੇਰੇ 7.30 ਵਜੇ ਤੱਕ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਸਰੀਆ ਰੰਗ ਦੀ ਸਾੜ੍ਹੀ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਪੀਟਰ ਉਸਤੀਨੋਵ ਦੇ ਨਾਲ ਤੈਅ ਸੀ ਜੋ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸੀ। ਉਹ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਉੜੀਸਾ ਦੌਰੇ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੂਟ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।ਦੁਪਹਿਰ ਵੇਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜੇਮਸ ਕੈਲੇਘਨ ਅਤੇ ਮਿਜ਼ੋਰਮ ਦੇ ਇੱਕ ਆਗੂ ਨਾਲ ਮਿਲਣਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਐਨ ਨੂੰ ਖਾਣੇ 'ਤੇ ਸੱਦਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਨਾਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਟੋਸਟ, ਸੰਤਰੇ ਦਾ ਜੂਸ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਖਾਦੇ।

ਨਾਸ਼ਤੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦੋਂ ਮੇਕਅਪ-ਮੈਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਪਾਊਡਰ ਅਤੇ ਬਲਸ਼ਰ ਲਗਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਕੇ.ਪੀ. ਮਾਥੁਰ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਪਹੁੰਚਦੇ ਸੀ।ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਾਕਟਰ ਮਾਥੁਰ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਦਰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰੋਨਾਲਡ ਰੀਗਨ ਦੇ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੇਕਅਪ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ 80 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਾਲੇ ਵਾਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਮਜ਼ਾਕ ਵੀ ਕੀਤਾ।

ਅਚਾਨਕ ਫਾਇਰਿੰਗ

9 ਵੱਜ ਕੇ 10 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਾ

ਗਾਂਧੀ ਬਾਹਰ ਆਏ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ਨੁਮਾ ਧੁੱਪ ਖਿੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਸਿਪਾਹੀ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਕਾਲੀ ਛੱਤਰੀ ਲੈ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਕੁਝ ਕਦਮ ਪਿੱਛੇ ਸਨ ਆਰ.ਕੇ. ਧਵਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਸਨ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸੇਵਕ ਨਾਥੂ ਰਾਮ।ਸਭ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ, ਸਬ-ਇੰਸਪੈਕਟਰ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਦਿਆਲ।

ਇਸ ਵਿਚਾਲੇ ਇੱਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਭਾਂਡੇ ਲੈ ਕੇ ਸਾਹਮਣਿਓਂ ਲੰਘਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਸਤੀਨੋਵ ਨੂੰ ਚਾਹ ਸਰਵ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, "ਉਸਤੀਨੋਵ ਦੇ ਲਈ ਦੂਜਾ ਟੀ-ਸੈਟ ਕੱਢੋ।"

ਜਦੋਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 1, ਅਕਬਰ ਰੋਡ, ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ 1, ਸਫ਼ਦਰਜੰਗ ਰੋਡ, ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲੇ ਗੇਟ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਉਹ ਧਵਨ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।ਧਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਯਮਨ ਦੇ ਦੌਰੇ 'ਤੇ ਗਏ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਗਿਆਨੀ ਜ਼ੈਲ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ 7 ਵਜੇ ਤੱਕ ਦਿੱਲੀ ਲੈਂਡ ਕਰ ਜਾਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਮ ਹਵਾਈ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਰਿਸੀਵ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੰਦਰਾ ਨੇ ਬ੍ਰਿਟੇਨ ਦੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਐਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਉੱਥੇ ਤਾਇਨਾਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਫ਼ਸਰ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਿਵਾਲਵਰ ਕੱਢ ਕੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਫਾਇਰ ਕੀਤਾ। ਗੋਲੀ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਢਿੱਡ 'ਚ ਵੱਜੀ।ਇੰਦਰਾ ਨੇ ਚਿਹਰਾ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕਿਆ ਪਰ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਬੇਅੰਤ ਨੇ ਬਿਲਕੁਲ ਪੁਆਇੰਟ ਬਲੈਂਕ ਰੇਜ ਤੋਂ ਦੋ ਫਾਇਰ ਹੋਰ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਗੋਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੀਨੇ ਅਤੇ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ। ਜਦੋਂ ਬੇਅੰਤ ਸਿੰਘ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਚੀਕਿਆ ਉੱਥੋਂ ਪੰਜ ਫੁੱਟ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਕਾਰਬਾਈਨ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਡਿੱਗਦੇ ਦੇਖ ਉਹ ਦਹਿਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ, ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਿਆ ਤੱਕ ਨਹੀਂ । ਬੇਅੰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ, ਗੋਲੀ ਚਲਾਓ। ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਫੌਰਨ ਆਪਣੀ ਆਟੋਮੈਟਿਕ ਕਾਰਬਾਈਨ ਦੀਆਂ 25 ਗੋਲੀਆਂ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਚਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਬੇਅੰਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਾਇਰ ਹੋਏ 25 ਸਕਿੰਟ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਸਤਵੰਤ ਫਾਇਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਦਿਆਲ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੌੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਪਰ ਇੰਦਰਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਤਵੰਤ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੀਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਉੱਥੇ ਹੀ ਢੇਰ ਹੋ ਗਏ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਇੱਕ-ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਣ ਲੱਗੇ। 1, ਅਕਬਰ ਰੋਡ, ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਅਫ਼ਸਰ ਦਿਨੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਭੱਟ ਇਹ ਦੇਖਣ ਲਈ ਬਾਹਰ ਆਏ ਕਿ ਸ਼ੋਰ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਨਹੀਂ ਸੀ ਐਂਬੂਲੈਂਸ

ਉਸ ਸਮੇਂ ਬੇਅੰਤ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੇ। ਬੇਅੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਜੋ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਸੀਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਰੋ।" ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੁੱਟ ਲਿਆ। ਨੇੜੇ ਗਾਰਡ ਰੂਮ ਤੋਂ ਆਈਟੀਬੀਪੀ ਦੇ ਜਵਾਨ ਦੌੜਦੇ ਹੋਏ ਆਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਵੰਤ ਨੂੰ ਵੀ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਉੱਥੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਖੜ੍ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਨਦਾਰਦ ਸੀ। ਇੰਨੀ ਦੇਰ 'ਚ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਸਿਆਸੀ ਸਲਾਹਾਕਾਰ ਮਾਖਨ ਲਾਲ ਫੋਤੇਦਾਰ ਨੇ ਚੀਕ ਕੇ ਕਾਰ ਕੱਢਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਆਰ.ਕੇ. ਧਵਨ ਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਦਿਨੇਸ਼ ਭੱਟ ਨੇ ਚੁੱਕ ਕੇ ਚਿੱਟੀ ਐਂਮਬੈਸਡਰ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ। ਅੱਗੇ ਦੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਧਵਨ, ਫੋਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਡਰਾਈਵਰ ਬੈਠੇ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕਾਰ ਚੱਲਣ ਲੱਗੀ, ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਆਪਣੇ ਡ੍ਰੈਸਿੰਗ ਗਾਊਨ 'ਚ ਮੰਮੀ-ਮੰਮੀ ਬੋਲਦਿਆਂ ਭੱਜਦੇ ਹੋਏ ਆਏ। ਇੰਦਰਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਉਸੀ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਕਾਰ ਦੀ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਲਥਪਥ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦਾ ਸਿਰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਕਾਰ ਬਹੁਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਏਮਸ ਹਸਪਤਾਲ ਵੱਲ ਵਧੀ। ਚਾਰ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੌਰਾਨ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਸੋਨੀਆ ਦਾ ਗਾਊਨ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਨਾਲ ਭਿੱਜ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਸਟ੍ਰੈਚਰ ਗਾਇਬ

ਕਾਰ 9 ਵੱਜ ਕੇ 32 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਏਮਸ ਪਹੁੰਚੀ। ਉੱਥੇ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਬਲੱਡ ਗਰੁੱਪ ਓ-ਆਰਐੱਚ-ਨੈਗੇਟਿਵ ਦਾ ਕਾਫ਼ੀ ਸਟਾਕ ਸੀ। ਪਰ ਘਰੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਏਮਸ ਫ਼ੋਨ ਕਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡ ਦਾ ਗੇਟ ਖੋਲ੍ਹਣ ਅਤੇ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਾਰਨ ਵਿੱਚ 3 ਮਿੰਟ ਲੱਗ ਗਏ। ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਸਟ੍ਰੈਚਰ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਸਟ੍ਰੈਚਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰ ਤੋਂ ਉਤਾਰਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ ਇਸ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦੇਖ ਕੇ ਉੱਥੇ ਤਾਇਨਾਤ ਡਾਕਟਰ ਘਬਰਾ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਫ਼ੌਰਨ ਫੋਨ ਕਰ ਏਮਸ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਕਾਰਡੀਓਲੋਜਿਸਟ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ। ਮਿੰਟਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਥੇ ਡਾਕਟਰ ਗੁਲੇਰੀਆ, ਡਾਕਟਰ ਐੱਮ.ਐੱਮ. ਕਪੂਰ ਤੇ ਡਾਕਟਰ ਐੱਸ. ਬਾਲਾਰਾਮ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

ਟੈਸਟ ਵਿੱਚ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਹਰਕਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਨਾੜੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਧੜਕਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਪੁਤਲੀਆਂ ਫੈਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸੀ। ਜੋ ਇਸ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਜ਼ਰੀਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਹ ਦੀ ਨਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਿਊਬ ਵਾੜੀ, ਤਾਂ ਜੋ ਫੇਫੜਿਆਂ ਤੱਕ ਆਕਸੀਜਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕੇ ਅਤੇ ਦਿਮਾਗ਼ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇੰਦਰਾ ਨੂੰ 80 ਬੋਤਲ ਖ਼ੂਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਗੁਣਾ ਸੀ। ਡਾ. ਗੁਲੇਰੀਆ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, "ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ।" "ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦੀ ਤਸਦੀਕ ਲਈ ਈਸੀਜੀ ਕੀਤਾ। ਫ਼ਿਰ ਅਸੀਂ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਿਹਤ ਮੰਤਰੀ ਸ਼ੰਕਰਾਨੰਦ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ - ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨ ਦੇਈਏ?"ਸਿਰਫ਼ ਦਿਲ ਸਲਾਮਤ ਸੀ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਹਾਰਟ ਐਂਡ ਲੰਗ ਮਸ਼ੀਨ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਤਾਪਮਾਨ 37 ਡਿਗਰੀ ਦੇ ਆਮ ਤਾਪਮਾਨ ਤੋਂ ਘੱਟ ਕੇ 31 ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਾਫ਼ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਮਸ ਦੀ ਅੱਠਵੀਂ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦੇ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਥਿਏਟਰ ਵਿੱਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਗੋਲੀਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੀਵਰ ਦੇ ਸੱਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੱਲਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 12 ਸੁਰਾਖ਼ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਫੇਫੜੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗੀ ਸੀ ਅਤੇ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਵੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਟੁੱਟ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਿਰਫ਼ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਸਲਾਮਤ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਬਣਾ ਕੇ ਨਾਲ ਡਿਊਟੀ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਰੱਖਿਅਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਗੋਲੀ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਕਰੀਬਨ ਚਾਰ ਘੰਟਿਆਂ ਬਾਅਦ 2 ਵੱਜ ਕੇ 23 ਮਿੰਟ 'ਤੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੂੰ ਮ੍ਰਿਤਕ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਸ਼ਾਮ 6 ਵਜੇ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।

ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੀ ਜੀਵਨੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲੇ ਇੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖ਼ੁਫੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਨੂੰ ਖਦਸ਼ਾ ਸੀ ਕਿ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਦਾ ਹਮਲਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿਫ਼ਾਰਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਨੂੰ ਇੰਦਰਾ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਹਟਾ ਲਿਆ ਜਾਏ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਫਾਇਲ ਇੰਦਰਾ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਉਸ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ, "ਆਰ ਵੀ ਸੈਕੂਲਰ?"(ਕੀ ਅਸੀਂ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਹਾਂ? ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕੋ ਨਾਲ ਦੋ ਸਿੱਖ ਮੁਲਾਜ਼ਮਾਂ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਡਿਊਟੀ ਨਾ ਲਗਾਈ ਜਾਏ।

31 ਅਕਤੂਬਰ ਦੇ ਦਿਨ ਸਤਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬਹਾਨਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪੇਟ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਪਖਾਣੇ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅੰਤ ਤੇ ਸਤਵੰਤ ਇੱਕੋ ਨਾਲ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਤੋਂ ਆਪਰੇਸ਼ਨ ਬਲੂਸਟਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈ ਲਿਆ।